

Πειραικό Ορόσημο

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ «ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΦΙΛΩΝ
ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΠΕΙΡΑΙΑ»

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2005 · ΤΕΥΧΟΣ 13

**ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΦΙΛΩΝ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ
ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΠΕΙΡΑΙΑ**

ΚΩΔΙΚΟΣ 5702

Αλκιβιάδου 229
185 36 Πειραιάς
Τηλ.: 210-42.88.017 - 210-42.88.018
FAX.: 210-42.88.017

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΑ Αρχαιολογικού Μουσείου:
www.culture.gr/2/21/211/21102M/g211bmO2.html
e-mail: dbookis@yahoo.com

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Πρόεδρος: ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ
Α' Αντιπρόεδρος: ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΑΪΝΧΑΟΥΕΡ
Β' Αντιπρόεδρος: ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΑΡΤΕΜΑΚΗΣ
Γ' Αντιπρόεδρος: ΑΝΝΑ ΠΑΤΕΣΤΗ
Γεν. Γραμματέας: ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ Ι. ΜΠΟΥΚΗΣ
Ταμίας: ΑΡΧΟΝΤΟΥΛΑ ΑΝΔΡΕΑΔΗ
Υπεύθ. Δημ. Σχ.: ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΚΥΠΑΡΙΣΣΗ

ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ

ΑΡΓΥΡΩ ΚΙΣΣΑΝΑΚΗ
ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΜΠΟΥΛΙΕΡΗ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΔΑΡΑΚΛΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΑΤΖΗΜΑΝΩΛΑΚΗΣ

“ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΟΡΟΣΗΜΟ”

Τριμηνιαία Έκδοση του Συλλόγου

Εκδότης: Ι. Πολυχρονόπουλος
Δερβενακίων 24 - 185 45 Πειραιάς

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ:

ΑΝΝΑ ΠΑΤΕΣΤΗ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΧΑΤΖΗΜΑΝΩΛΑΚΗΣ
Ακτή Τρυφ. Μουτσοπούλου 44, 185 36 Πειραιάς

ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ:

ΔΗΜ. ΜΟΥΡΟΥΣΙΑΣ
Κολοκοτρώνη 144, 185 36 ΠΕΙΡΑΙΑΣ
ΤΗΛ.: 210-41 82 591, FAX 210-45 32 911

Διανέμεται Δωρεάν

ΕΞΩΦΥΛΛΟ:

*Η επιτύμβια στήλη του Παγγάρους,
έργο του 4ου αιώνα π.Χ.
(Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιά)*

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ:
ΑΡΓΥΡΩ ΚΙΣΣΑΝΑΚΗ

ΜΙΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ

**Ο ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΜΑΣ ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΕΙ
ΤΗΝ ΚΑΤΕΔΑΦΙΣΗ ΤΟΥ ΚΤΗΡΙΟΥ
ΤΗΣ «ΑΝΤΙΦΘΙΣΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ»**

Ο «ΣΥΛΛΟΓΟΣ Φίλων Αρχαιολογικού Μουσείου Πειραιά» απέστειλε προς την ΚΣΤ' Εφορία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων το ακόλουθο έγγραφο:

ΠΡΟΣ

**ΚΣΤ' Εφορία Προϊστορικών
και Κλασικών Αρχαιοτήτων**
ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ 229
185 36-ΠΕΙΡΑΙΑ

Αρ. Πρωτ. 20

Επανερχόμενοι στο από 13-10-2005 έγγραφό μας, σας γνωρίζουμε ότι ο Σύλλογός μας, στην επιθυμία του να συμβάλει στη βελτίωση του χώρου των Αστικών Πυλών, για τον οποίο στο παρελθόν έχει καταβάλει μεγάλες προσπάθειες, με αποτέλεσμα τη σύνταξη της ειδικής μελέτης, που τώρα πραγματοποιείται και έχοντας διαπιστώσει την άθλια και απαξιωτική εικόνα που παρουσιάζει το εγκαταλελειμμένο κτήριο της «Αντιφθισικής Εταιρείας» στη διασταύρωση των οδών Διστόμου και 34ου Συντάγματος Πεζικού, που πρόσφατα και μετά από ενέργειες του Συλλόγου μας παραχωρήθηκε στην Αρχαιολογική Υπηρεσία, αποφάσισε να αναλάβει την κατεδάφιση του κτηρίου και τη διαμόρφωση (φύτευση, περίφραξη κ.λ.π.) του οικοπέδου για λογαριασμό της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας.

Για το σκοπό αυτό παρακαλούμε, εφόσον συμφωνείτε με την παρούσα πρόταση, να προβείτε στις απαραίτητες ενέργειες στην Πολεοδομία για την έκδοση της σχετικής άδειας κατεδάφισης και να μας γνωρίσετε σχετικά.

Με εκτίμηση
Με εντολή Δ.Σ.

Ο Πρόεδρος
Γιάννης Πολυχρονόπουλος

ΣΗΜ.

Για μία ακόμη φορά ο Σύλλογός μας πράττει το χρέος του. Πρόκειται για σημαντική προσφορά, την οποία - πιστεύουμε - θα σπεύσουν να αξιοποιήσουν το ταχύτερο δυνατό οι αρμόδιοι υπηρεσιακοί παράγοντες της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας.

Για την καλύτερη εξυπηρέτηση των Μελών του Συλλόγου μας ανοίξαμε τραπεζικό λογαριασμό στην Εθνική Τράπεζα με αριθμό 071/296045-13.

Τώρα πλέον η ετήσια συνδρομή εκ Δέκα (10) Ευρώ, ως και κάθε ενδεχόμενη έκτακτη εισφορά μπορεί να κατατίθεται στον προαναφερόμενο λογαριασμό.

Τον ίδιο τραπεζικό λογαριασμό μπορούν να χρησιμοποιούν και οι φίλοι του Συλλόγου μας, οι οποίοι επιθυμούν να υποστηρίξουν το έργο μας, όχι μόνον ηθικά αλλά και οικονομικά.

ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΡΟΛΟ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΣΗΜΕΡΑ*

Τον ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΤΑΪΝΧΑΟΥΕΡ
Αρχαιολόγον - τ. Εφόρον Αρχαιοτήτων

Όσα ακολουθούν αποτελούν κάποιες απλές και θα έλεγα μάλλον αντιδραστικές σκέψεις σχετικά με αυτό που λέμε μουσειακή πολιτική, που πηγάζουν από την πίστη μου στον παρεξηγημένο -βαθύτατα παιδαγωγικό- και θα έλεγα ακόμη και ποιητικό ρόλο του Αρχαιολογικού Μουσείου. Αφετηρία τους υπήρξε η συχνά διατυπωμένη διαπίστωση για το κρίσιμο σημείο όπου έχουν φθάσει τα πράγματα του πολιτισμού, παντού και όχι μόνο στη χώρα μας.

ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ - ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Το αρχαιολογικό μουσείο ως θεσμός και ως ιδέα περνούν σήμερα μια σοβαρή κρίση. Κρίση ταυτότητας και συγχρόνως κρίση κατεύθυνσης.

Κρίση ταυτότητας αναμενόμενη από τη στιγμή που ο όρος της αρχαιολογίας έχει διευρυνθεί σε βαθμό τέτοιο ώστε να περιλαμβάνει πλέον ισοπεδωτικά τα πάντα, από την καταχρηστική του χρήση στην Αρχαιολογία της Γνώσης του Φουκώ έως την αρχαιολογία του εργοστασίου του παππού (βιομηχανική αρχαιολογία) ή των κεντημάτων της γιαγιάς (λαογραφία), την ντεντεκτιβίστικη (τα "μουσικά" που κρύβει ο κόσμος) και την τυχοδιωκτική εικόνα του αρχαιολόγου (τύπου Indiana Jones ή Sidney Fox, στους οποίους, εδώ που τα λέμε, η επιστήμη μας οφείλει μεγάλο μέρος της σύγχρονης αίγλης της), ενώ η α-

πέραντη σύγχρονη αρχαιολογική θεματολογία κινδυνεύει να ξεχάσει το κατεξοχήν ανθρωπιστικό νόημα και (υπό την επιρροή του θετικού μοντέλου) την ίδια τη γλώσσα της. Πρότυπο σ' αυτή την κατεύθυνση μπορεί να χρησιμεύσει η εξέλιξη της προϊστορικής αρχαιολογίας, η οποία έχοντας πλέον - χάρη στη διεπιστημονική έρευνα- επιτύχει να αποκαταστήσει με αξιοθαύμαστη ακρίβεια την ακίνητη καθημερινότητα, στις απλές και αυτονόητες εκδηλώσεις της: τροφή, στέγη, παραγωγικές δραστηριότητες, ταφή- και να διαγράψει ενδεχομένως μεγάλες μετακινήσεις πληθυσμών, τείνει πλέον να αποτελέσει ουσιαστικά ένα κλάδο της ανθρωπολογίας, στα μοντέλα της οποίας αφήνει τη λύση των πιο σύνθετων ανθρώπινων προβλημάτων, όπως οι κοινωνικές σχέσεις και οι σχέσεις με αυτό που ξεπερνά τον άνθρωπο.

Η λήθη του πραγματικού, παιδευτικού, χαρακτήρα της αρχαιολογίας ήταν φυσικό να οδηγήσει σε μια κρίση προσανατολισμού και του Μουσείου, που αναπόφευκτα βαθιάει καθώς και αυτός ο κλασικός θεσμός εντάσσεται εκών- άκων στο σύστημα πληροφόρησης- ενημέρωσης. Η τεχνολογική βελτίωση της επισκεψιμότητας (το ευχάριστο περιβάλλον, ο άρτιος κλιματισμός, φωτισμός, η απαλή μουσική, η πλήρης ενημέρωση) και η επιτυχία των στόχων της διαχείρισης (management) των πολιτιστικών αγαθών, ο μαζικός τουρισμός και η μαζική κουλτούρα της Τζοκόντα και της Αφροδίτης της Μήλου, όχι μόνο δεν σώζουν το Μουσείο από τη στείριότητα της ακαδημαϊκής μίμησης, που το συνοδεύει από τη γέννησή του, αλλά τείνουν, θάλε-

γα, να την θεσμοθετήσουν και συγχρόνως να τη ρηχίνουν ακόμη περισσότερο. Αξίζει να προβληματιστούμε γιατί το Μουσείο υπήρξε όχι μόνο άγνωστο αλλά και (σαν ιδέα και σαν ίδρυμα) αδιανόητο για τους πραγματικά δημιουργικούς πολιτισμούς, π.χ. για την αρχαϊκή ή την κλασική Αθήνα. Από την άλλη πλευρά- το πόσο διαφορετική - πόσο πιο άμεση και δημιουργική από τη δική μας - υπήρξε η σχέση που είχαν με τα αρχαία μνημεία ένας Ραφαήλ, ένας Μιχαήλ Άγγελος, και όλοι εκείνοι που αναζήτησαν σ' αυτά τη βοήθεια για να ξεπεράσουν τα δεσμά που έδεναν τις αισθήσεις και το νου στα υπερβατικά σχήματα, και για να ξαναφέρουν στην επιφάνεια όλο το φως, την αίσθηση και το νόημα της ζωής, που κρύβεται στο ανθρώπινο σώμα και πρόσωπο.

Μπορούν άραγε ακόμη, και πώς; και σε ποιο βαθμό; τα μνημεία εκείνου του πολιτισμού να βοηθήσουν στο ξεπέραςμα της εξοντωτικής - χωρίς ιδεολογικό στήριγμα- τεχνολογικής πεζότητας (μιας μοίρας πολύ πιο τραγικής από εκείνη του τέλους του Μεσαίωνα) που χαρακτηρίζει την καθημερινή πραγματικότητα, ξαναδίνοντας στον σημερινό μικρόψυχο άνθρωπο την πίστη στο ευγενικό υλικό από το οποίο είναι φτιαγμένος και στις κοσμικές διαστάσεις του; Τούτο, η πίστη στη δυνατότητα μιας εσωτερικής ανανέωσης (όχι κάποιου πολιτιστικού λούστρου) μέσα από τη γνωριμία του αρχαίου πολιτισμού, που υπήρξε το κατεξοχήν σχολείο του ανθρωπισμού και στο ρόλο που θα μπορούσε να παίξει το Μουσείο, αποτελεί και την προϋπόθεση για όσα ακολουθούν.

* Ανακοίνωση στο συνέδριο «Μουσεία και τοπικές κοινωνίες» που οργανώθηκε από το Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης στο Ναύπλιο (14-16 Ιανουαρίου 2003)

Αναπαράσταση ενός αρχαίου ιερού στο Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιά

ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΣΗΜΕΡΑ

Έγινε φανερό από τα προηγούμενα ότι το ιδανικό αρχαιολογικό Μουσείο όπως το φανταζόμαστε δεν είναι απλώς ένα κέντρο ενημέρωσης για την ιστορία της αρχαιότητας. Είναι αντίθετα ο ιερός ή μαγικός χώρος μέσα από τον οποίο δίνεται η δυνατότητα επικοινωνίας με τη μοναδική εκείνη εποχή. Στόχος της μουσειακής έκθεσης είναι συνεπώς η δημιουργία της απαραίτητης γέφυρας αποκατάστασης μιας όσο το δυνατόν πιο γόνιμης και συνεχούς επαφής με αυτήν μέσα από τα υλικά (αρχαιολογικά) κατάλοιπά της, όπως κάνει η φιλολογία με τα μνημεία του λόγου.

Το Μουσείο καλείται μέσα σ' αυτό το πνεύμα να ασκήσει ένα παιδαγωγικό λειτουργήμα σε διαφορετικά επίπεδα, του ματιού, του μυαλού και της ψυχής, που αποτελούν συγχρόνως και τις αναγκαίες βαθμίδες μιας δύσκολης ανόδου στον χώρο του πολιτισμού.

1ο. Η πρώτη (η εισαγωγή κατά κάποιον τρόπο) αφορά στην αρχαιογνωστική εισαγωγή του επισκέπτη στον κόσμο της αρχαιότητας. Συνίσταται στην ανάπλαση, μέσα από τα εκθέματα, της ιστορίας, του τρόπου ζωής κλπ του πα-

ρελθόντος. Είναι το επίπεδο της πληροφόρησης, τελικός στόχος της προϊστορικής έκθεσης.

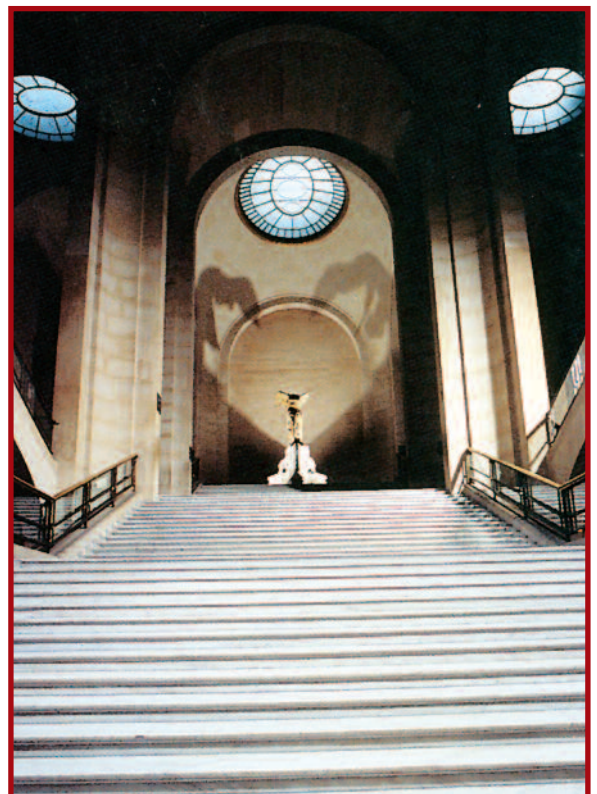
2ο. Ένα βήμα πιο πέρα βρίσκεται η αισθητική προσέγγιση στο νόημα και τις αξίες του αρχαίου κόσμου, η γνωριμία της απλής και ευγενικής αλλά συγχρόνως ρωμαλέας - και γεμάτης πίστη στη ζωμορφής που μας μιλάει μέσα από το γλυπτό, το αγγείο όπως και μέσα από τον στίχο του Ομήρου, του Πινδάρου ή του Σοφοκλή.

3ο. Και τα δύο προηγούμενα αποτελούν την προετοιμασία για το τρίτο επίπεδο, για μια βαθύτερη, πιο εσωτερική σχέση με το μνημείο, μέσα από την οποία βλέπουμε να ανοίγεται μια νέα διάσταση στη ζωή μας. Αυτή είναι η ποιητική λειτουργία του Μουσείου, ως χώρου όχι μάθησης αλλά μύησης, ένα παράθυρο, σε ένα διαφορετικό, καλύτερο, λυτρωτικό, κόσμο. Αυτό το άνοιγμα στον "νέο κόσμο, τον παλιό", απαιτεί μια σκληρή προετοιμασία: άσκηση του νου, καλλιέργεια των αι-

σθήσεων και την άμεση ψυχική - διαισθητική- επαφή με το αντικείμενο, που πετυχαίνεται μόνο με το επανειλημμένο, προσωπικό, απεριόριστο από ιστορικές, φιλολογικές πολυλογίες ή αισθητικές καλλολογίες, πλησίασμα. Ο επισκέπτης πρέπει να έρθει και να ξανάρθει στο Μουσείο, να καθίσει ώρες μπροστά στα αγάλματα, να βυθιστεί στο χώρο τους, όπως σε ένα μαγικό χώρο, όπου θα ζητήσει και τέλος θα βρει τον πραγματικό εαυτό του. Τούτο δίνει και το περίγραμμα της μουσειολογικής πρότασης που ακολουθεί

ΠΡΟΤΑΣΗ ΓΙΑ ΕΝΑ ΙΔΑΝΙΚΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Ειδικές συνταγές δεν υπάρχουν και αν υπάρχουν δεν ενδιαφέρουν. Η επιλογή των αντικειμένων, μεθόδων και μέσων είναι υπόθεση των θεωρητικών επιλογών και των αισθητικών και ψυχολογικών ικανοτήτων αυτού που οργανώνει την έκθεση. Θα περιοριστώ συνεπώς σε λίγες μόνο σκέψεις. Φοβάμαι να το πω αλλά κατά τη δική μου γνώμη η βασική προϋπόθεση για

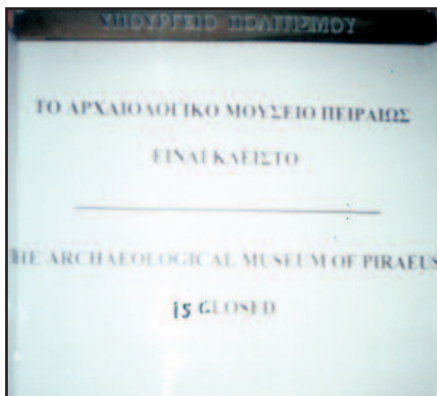
Η θεατρική «επιφάνεια» της Νίκης της Σαμοθράκης στην κορυφή της μεγάλης σκάλας του Λούβρου

να ανταποκριθεί το σημερινό Μουσείο στον ρόλο του, όπως τον περιγράψαμε προηγουμένως, είναι μια συντηρητική στροφή των αντιλήψεών μας για τη μουσειακή έκθεση. Αλλά ας γίνουμε πιο συγκεκριμένοι:

Δύο είναι, ως γνωστόν, τα στοιχεία που συνθέτουν το Μουσείο: τα αντικείμενα που είναι η καρδιά του και οι αίθουσες, το κέλυφος που τα προστατεύει και τα αναδεικνύει.

Ως προς τον γενικό σχεδιασμό (την κεντρική ιδέα) της έκθεσης είναι αυτονόητο ότι πρέπει να ακολουθεί και να αποδίδει το πνεύμα και την προσωπικότητα του συγκεκριμένου αρχαιολογικού χώρου, με τον οποίο καλά είναι να βρίσκεται το κτήριο σε άμεση επικοινωνία. Στο Μουσείο της Σπάρτης η έκθεση θα έχει ως στόχο να φωτίσει μέσα από τα αντικείμενα και σε ένα βαθύτερο επίπεδο να εμπνεύσει τον σεβασμό για τον σπαρτιατικό τρόπο ζωής και σκέψης, όπως και για τη θαυμαστή ιδεολογική επιβίωσή του έως το τέλος της αρχαιότητας. Το Μουσείο του Πειραιά θα μας δώσει το τελείως διαφορετικό περιβάλλον του ελεύθερου πολίτη μιας δημοκρατικής εμπορικής πόλης και εκείνο του ναυστάθμου της δημοκρατικής θαλασσοκράτειρας, ενώ τα Μουσεία της Αττικής θα φωτίσουν τον στενό σύνδεσμο του αθηναίου αγρότη με την πατρική του γη και τους θεούς της, τον Διόνυσο, τη Δήμητρα, την Αρτεμη. Μήπως δεν είναι εδώ, στο χαμόγελο των παιδιών του Μουσείου της Βραυρώνος όπου αποκαλύπτεται -περισσότερο από πουθενά αλλού- η παρουσία της θεάς που προστατεύει την τρυφερή ηλικία; Υπάρχει καλύτερος οδηγός για τη λύτρωση από τα καθημερινά ή μεταφυσικά άγχη μας, από τη γνωριμία με τον εσωτερικό πλούτο του κοινού Αθηναίου, που ακτινοβολεί στις παραστάσεις της παλαίστρας, στις γαλήνιες εικόνες του θανάτου των επιτυμβίων αναγλύφων και των λευκών ληκύθων, στη συνεχή αυτή αναγωγή -και ταύτιση- του καθημερινού στο θε-

ΩΣ ΠΟΤΕ ΘΑ ΠΑΡΑΜΕΝΕΙ ΚΛΕΙΣΤΟ ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ;

Το Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιά εξακολουθεί να παραμένει κλειστό. Οι φωτογραφίες (που έχουν ληφθεί από τον γενικό γραμματέα του Συλλόγου μας Δημοσθένη Μπούκη) αποτελούν την πλέον αδιάψευστη μαρτυρία. Και το ερώτημα είναι δικαιολογημένο: Ως πότε θα συνεχίζεται η α π α ρ ά δ ε κ τ η αυτή κατάσταση; Πλησιάζουν ήδη δύο χρόνια από τότε που το Μουσείο έπαψε να λειτουργεί εν όψει της εκτελέσεως εργασιών για την επισκευή και τον εμπλουτισμό του με τα απαραίτητα τεχνικά μέσα (όπως εγκατάσταση κλιματισμού κλπ). Οι αρχικές προβλέψεις ήταν ότι μέσα στο 2005 θα είχαν ολοκληρωθεί όλες αυτές οι εργασίες (συνολικού κόστους 952.000 ευρώ) και το Μουσείο θα μπορούσε να λειτουργήσει. Δυστυχώς δεν εκταμιεύθηκαν εγκαίρως τα χρήματα και οι εργασίες διακόπηκαν. Τι θα γίνει, λοιπόν; Όταν, μάλιστα, στα ήδη υπάρχοντα προβλήματα, προστίθεται και άλλο ένα, με την άρνηση της ΔΕΗ να εγκρίνει για τυπικούς λόγους την εγκατάσταση υποσταθμού, ώστε να καταστεί δυνατή η λειτουργία του συστήματος κλιματισμού;

- Το γράψαμε και το επαναλαμβάνουμε: Είναι ΝΤΡΟΠΗ! Να παραμένει κλειστό, απρόσιτο όχι μόνο στους ξένους τουρίστες αλλά και τους ίδιους τους Πειραιώτες, ένα από τα σπουδαιότερα Μουσεία της χώρας, με πλούτο εκθεμάτων, μεταξύ των οποίων και τα χάλκινα αγάλματα - τα αριστουργήματα, πράγματι, που αποκαλύφθηκαν στον Πειραιά το 1959. ΩΣ ΠΟΤΕ, ΚΥΡΙΟΙ ΑΡΜΟΔΙΟΙ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, ΘΑ ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ Η ΑΔΙΑΦΟΡΙΑ ΣΑΣ ΓΙ' ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΠΟΛΗ;

ϊκό, που κορυφώνεται στην όψη ενός κούρου;

Αυτό είναι και το κριτήριο για την επιλογή των αντικειμένων ανάμεσα στο πλήθος των ευρημάτων. Η δύναμη των αντικειμένων (και η δυνατότητά τους να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της έκθεσης) μετριέται πρώτα από όλα από τον πλούτο σε ανθρώπινο περιεχόμενο. Από τις ώρες της δουλειάς, το βάθος της σκέψης και της ψυχής των δημιουργών που κρύβει η μορφή τους εξαρτάται η καρποφόρα συνάντηση μαζί τους, η ποιότητα της πληροφόρησης που θα μας δώσουνε για τον πολιτισμό τους και ο τρόπος που θα μας αγγίξουνε. Διαφορετικό είναι το ποσό πληροφόρησης - και προσωπικής εμπλοκής μας - που φέρει ένα νεολιθικό κύπελλο από εκείνο ενός κλασικού αγάλματος.

Όσο για το τεχνικό μέρος της έκθεσης, της παρουσίασης του αντικειμένου, καταστροφικές είναι, κατά τη γνώμη μου, οι αντιλήψεις που τείνουν να επικρατήσουν, στο ιδιαίτερα λεπτό θέμα της ενημέρωσης. Το Μουσείο δεν είναι ένας χώρος μάθησης, με τη νεοσχολαστική έννοια της υπερπληροφόρησης (συχνά εξειδικευμένης από ανάγκη προβολής επιστημοσύνης εκ μέρους του αρχαιολόγου) ή με την έννοια μιας εγκυκλοπαίδειας ή των προγραμμάτων του εθνικού δικτύου Τηλεόρασης. **Το Μουσείο δεν μιλάει αλλά κάνει τα αντικείμενα να μιλάνε.** Δεν είναι βιβλίο, ούτε καν εικόνα, αλλά συλλογή από υλικά αντικείμενα, που αξίζουν μόνο στον βαθμό που τα πλησιάζεις ως υλικά αντικείμενα και όχι ως εικονογράφηση ενός κειμένου. Δεν κάνουμε τίποτα όσο δίνουμε την προτίμηση στο κείμενο, με την πληθωριστική παρουσία ενημερωτικών πινακίδων, διαγραμμάτων και πολυμέσων που ουσιαστικά δεν βοηθούν αλλά εμποδίζουν ή και απαγορεύουν την άμεση επαφή του επισκέπτη με το αντικείμενο που τίθεται αυτόματα σε δεύτερη μοίρα ενδιαφέροντος. Οι πινακίδες περιορίζονται στις απολύτως απαραίτητες πληροφο-

ρίες και είναι όσο πιο λιτές γίνονται. Θα βοηθήσουν τον επισκέπτη να τοποθετήσει το αντικείμενο σε ένα προϋπάρχον γνωστικό πλαίσιο: τι είναι (εφόσον η μορφή ή το σχήμα είναι σπάνια); από πού προέρχεται; πού βρέθηκε, πού χρονολογείται; Δεν θα του περιγράψουν όμως αυτό που καθένας βλέπει ούτε θα προσπαθήσουν να του δώσουν το ιστορικό, κοινωνικό ή γεωγραφικό πλαίσιο. Πολύ δε λιγότερο θα τον ποδηγετήσουν, ως προς την αισθητική εκτίμηση και την αξιολόγησή του. Τα μεγάλα κείμενα εξαντλούν τον χρόνο και τη φυσική αντοχή του επισκέπτη στην ορθοστασία, παρασύροντάς τον στην αναζήτηση της πληροφορίας, των στοιχείων κλπ που αφορούν τον κόσμο γύρω από αυτό και όχι αυτό το ίδιο. Αυτό ας το κάνει σπίτι του.

Το ίδιο εξαντλητικό και αποπροσανατολιστικό μπορεί να είναι και το αρχιτεκτονικό πλαίσιο της έκθεσης. Ως προς τον εκθεσιακό χώρο το ζητούμενο είναι η απόλυτη αφαίρεση: Η γαλήνη - προϋπόθεση για τη συγκέντρωση - που προσφέρει η διακριτική απουσία της αρχιτεκτονικής σε μια ήρεμη και φωτεινή διαδοχή χώρων, που επιτρέπει την άνετη ανάπτυξη ευδιάκριτων χρονολογικών ή θεματικών ενότητων. Το αντικείμενο - το γλυπτό - να αντιμετωπίζεται ως η νεότητα του κόσμου, λουσμένο στο φως, όχι σε ημίφωτα και σεληνιακούς ή δραματικούς φωτισμούς. Ακόμη και αν μπορούσαμε να κλείσουμε στις αίθουσες το φυσικό περιβάλλον του μνημείου, να ελέγξουμε τον ήλιο και να ακινητοποιήσουμε τις σκιές του, το έκθεμα θα χρειάζεται πάντα να ξεχωρίζει από τον περίγυρό του και πρέπει να εξασφαλιστεί ο φωτισμός στις συννεφιασμένες μέρες. Ο μελετημένος τεχνητός φωτισμός - εφικτός σήμερα - θα δώσει πάλι ζωή στο μάρμαρο και θα ξεχωρίσει το αντικείμενο στη βιτρίνα. Το θέμα εδώ, όπως και στα φόντα -όπου τελευταία επέστρεψαν δριμύτεροι οι κραυγαλέοι κόκκινοι και μπλε χρωματισμοί - είναι να κρατηθεί κανείς στα μέτρα της διακριτικό-

τητας που επιβάλλει ο σεβασμός απέναντί του, αποφεύγοντας τις υπερβολές που θα παραμορφώσουν τον όγκο και την έκφραση του αγάλματος ή θα το υποβιβάσουν σε ένα διακοσμητικό αντικείμενο. Δεν θα μιλήσω βεβαίως καθόλου για την μόδα της "σοφτ" μουσικής, που αντιλαμβάνεται το Μουσείο ως ένα σημασιολογικά κενό χώρο (όπως το ασανσέρ ή ένα σούπερ -μάρκετ) τον οποίο καλείται να γεμίσει, χωρίς ιδιαίτερα να ενοχλεί.

Το Μουσείο είναι ένας χώρος συμμετοχής, κοινωνίας. Όπως μια εκκλησία χωρίς εκκλησίασμα είναι μουσείο, έτσι και το Μουσείο χωρίς επισκέπτες είναι αποθήκη. Το τέλειο Μουσείο προϋποθέτει τον τέλειο επισκέπτη. Η επίσκεψη στο Μουσείο είναι ελεύθερη, δεν μπορεί ωστόσο -θα έλεγα δεν επιτρέπεται- να είναι τυχαία, του τύπου "δεν έχω τι να κάνω, ας μπω". Έρχεται αντίθετα ως ολοκλήρωση μιας αναζήτησης και μιας προετοιμασίας που θα κορυφωθεί στη συνάντηση με τα ίδια τα αντικείμενα. Αυτή τη στιγμή της συνάντησης, στην οποία επανειλημμένως αναφερθήκαμε, έχει σκοπό να υπηρετήσει η διακριτική παρουσίαση του αντικειμένου. Η προσέγγιση όμως απαιτεί σεβασμό, θέλει χρόνο και διάθεση και ηρεμία. Ο επισκέπτης θα σταθεί με τις ώρες μπροστά του μέχρι εκείνο να του μιλήσει.

Τελειώνοντας βλέπω ότι δεν είπα τίποτα καινούργιο, ίσως γιατί δεν υπάρχει, ίσως - το πιθανότερο - γιατί δεν έχει νόημα η συνεχής αναζήτηση της καινοτομίας στην έκθεση. Γιατί, αντίθετα, η καλή έκθεση είναι αυτή που εξαφανίζεται πίσω από το έκθεμα. Είναι αυτή που λειτουργεί μέσα από αυτό, βοηθώντας το στη σαφέστερη διατύπωση του μηνύματος, που θα είναι πάντα αυτό του κούρου του Ρίλκε: "π ρ έ π ρ ε ι ν α α λ λ ά ξ ε ι ς τ η ζ ω ή σ ο υ".

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

ΣΤΟΝ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΟ ΠΕΙΡΑΙΑ

Η ιστορική σπουδαιότητα του Πειραιά περιορίζεται για πολλούς στην άνθηση της κλασικής εποχής, τότε δηλαδή που η αναγωγή του σε επίγειο των Αθηνών του προσέδωσε μέρος της αίγλης της γείτονος πόλης. Όμως η παρουσία του Πειραιά αποκτά και πάλι ιδιαίτερο ενδιαφέρον, εάν θεαθεί από τη σκοπιά μιας εν γένει παραμελημένης από την έρευνα περιόδου του, της προϊστορίας. Το γεγονός ότι ως προϊστορία ενός τόπου χαρακτηρίζεται η περίοδος κατά την οποία υπάρχει ανθρώπινη παρουσία, αλλά όχι γραπτά κατάλοιπα από αυτήν, κάνει αντιληπτό το πόσο δύσκολο είναι να γίνει μια θεωρητική ανασύστασή της, καθώς μόνο αρχαιολογικά ευρήματα, και μάλιστα ελλιπή, μας προσφέρουν μια εικόνα της προϊστορικής πραγματικότητας.

Η μελέτη της πειραιϊκής προϊστορίας επιβάλλει αρχικά την αναφορά στο γεγονός της διαφορετικής γεωλογικής μορφής της περιοχής σε σχέση με την ιστορική περίοδο. Ο Πειραιάς, όντας νησί πριν ένα περίπου εκατομμύριο χρόνια, χωριζόταν αρχικά από την υπόλοιπη Αττική από μια αβαθή θάλασσα. Σταδιακά όμως, προσχώσεις που δημιούργησαν ποταμοί και ρυάκια πηγάζοντα από τον Υμηττό, την Πάρνηθα και την Πεντέλη, μετέτρεψαν τη θαλάσσια αυτή περιοχή διαδοχικά σε έλος, έπειτα σε λασιότοπο και τέλος στο σχετικά στέρεο **Αλίπεδο** της ιστορικής περιόδου. Όμως και κατά την ιστορική περίοδο το Αλίπεδο ήταν μάλλον ασταθές, γεγονός που μαρτυρούν οι κοπιαστικές και δαπανηρές εργασίες οι οποίες ήταν απαραίτητες για τη θεμελίωση των Μακρών Τειχών.

Θεμελιώδες, αν και όχι με βεβαιότητα απαντημένο, είναι το ερώτημα περί της χρονολόγησης της πρώτης οίκησης της ευρύτερης περιοχής του Πειραιά. Θεωρείται βέβαιο ότι η Αττική γη κατοικήθηκε τουλάχιστον από την 6η χιλιετία π.Χ. και έκτοτε υπάρχει συνεχής ανθρώπινη παρουσία, όμως είναι αβέβαιο το κατά πόσο και η περιοχή του Πειραιά κατοικήθηκε τόσο πρώιμα. Ως πιθανότερη περίοδος ανθρώπινης εγκατάστασης στον Πειραιά θεωρείται η 3η χιλιετία π.Χ. Ως

πρώτοι κάτοικοι της Αττικής αναφέρονται οι **Πελασγοί**, οι **Κάρρες**, οι **Λέλεγες**, οι **Κρήτες**, οι **Μινύες** και οι **Φοίνικες**, φυλές οι οποίες ήταν και οι πρώτες που κατοίκησαν, έστω και περιστασιακά, στον Πειραιά. Αξίζει να αναφερθεί ότι, σύμφωνα με τον Χρήστο Πανάγο, οι πρώτες τοποθεσίες που κατοικήθηκαν στον Πειραιά ήταν η **Μουνιχία**, το **Μικρολίμανο** και η θέση **Σταυρός** στην Πειραιϊκή.

Γράφει ο
ΦΙΛΙΠΠΟΣ Δ. ΜΠΟΥΚΗΣ
Φοιτητής του Ιστορικού και
Αρχαιολογικού Τμήματος του
Πανεπιστημίου Αθηνών και
μέλος του Συλλόγου μας

Η προϊστορική περίοδος της περιοχής είναι σε μεγάλο βαθμό συνοψασμένη με την παρουσία των **Μινυών**. Οι Μινύες, έχοντας πιθανότατα ιωνική καταγωγή, προέρχονταν από τον **Ορχομενό** της Βοιωτίας από όπου αναγκάστηκαν να φύγουν λόγω θρακικής εισβολής. Επέλεξαν τον Πειραιά ως τόπο κατοίκησης και πιο συγκεκριμένα τον λόφο της Μουνιχίας και

Το ψηφιδωτό του Σηραγγίου που παρίστανε τη μυθική Σκύλλα

το Μικρολίμανο. Όντας ικανοί ναυτικοί και διαθέτοντας ιδιαίτερες τεχνικές γνώσεις επιδόθηκαν στην αλιεία και στα τεχνικά έργα. Δείγμα των τεχνικών τους ικανοτήτων είναι η προσπάθειά τους για την αποξήρανση της λίμνης της **Κωπαΐδας**. Σύμφωνα με την παράδοση ο λόφος της Μουνιχίας ονομάστηκε έτσι είτε προς τιμήν κάποιου ομώνυμου ήρωα των Μινυών

Το ψηφιδωτό του Σηραγγίου με το τέθριππο άρμα με τον Ηνίοχο, ίσως τον μυθικό ήρωα Σήραγγο. Και τα δύο αυτά ψηφιδωτά εξαφανίστηκαν, κατά περίεργο τρόπο, στην περίοδο της Δικτατορίας (1967-74) (βλ. Γιάν. Χατζημανωλάκη: «Το λιμάνι του Πειραιά στη διαδρομή των αιώνων». Στ' έκδοση).

είτε προς τιμήν του βασιλιά των Αθηνών **Μούνιχου** που τους παραχώρησε τον λόφο προς κατοίκηση. Ίσως μάλιστα να υπήρχε στην κορυφή του λόφου ιερό για τη λατρεία της **Μουνιχίας Αρτέμιδος**.

Άξιες ιδιαίτερης μνείας είναι οι τεχνικές κατασκευές των Μινυών, υπολείμματα των οποίων σώζονται στην περιοχή της Καστέλλας. Συγκεκριμένα, στην κορυφή του λόφου της Μουνιχίας σώζονται λαξευτές στους βράχους κατασκευές, τα λεγόμενα **Θεόσπιτα**, τα οποία ίσως χρησιμοποιούνταν ως οικίες. Τα κυριότερα όμως σωζόμενα τεχνικά έργα των Μινυών είναι, κατά γενική ομολογία, η "**Σπηλιά της Αρετούσας**" και το "**Σηράγγιο**". Η **Σπηλιά της Αρετούσας** είναι ένα φυσικό όρυγμα, το οποίο, κατόπιν τεχνικής επεξεργασίας χρησιμοποιήθηκε για την κάλυψη υδρευτικών αναγκών. Η είσοδος της σπηλιάς βρίσκεται στη διασταύρωση των οδών Τσαμαδού και Ρήγα Φεραίου και έχει φραχτεί για λόγους ασφαλείας. Το **Σηράγγιο** είναι και αυτό ένα φυσικό κοίλωμα το οποίο διαμορφώθηκε έτσι ώστε να αποτελέσει αρχικά μάλλον λατρευτικό χώρο προς τιμήν του ομώνυμου ήρωα των Μινυών Σήραγγο. Η εν λόγω στοά βρίσκεται στην παραλία της Καστέλλας, στην περιοχή Βοτσαλάκια. Εισχωρεί περί τα 12 μέτρα μέσα στο βράχο, κάτω ακριβώς από την οδό Βασιλέως Παύλου. Στους ιστορικούς χρόνους είναι πιθανόν ο χώρος να λειτούργησε ως Ασκληπιείο, ενώ κατά τη διάρκεια της ρωμαϊκής εποχής χρησιμοποιήθηκε ως "**βαλανείο**", δηλαδή ως δημόσιο λουτρό. Στη συγκεκριμένη εποχή ανάγονται και οι δύο ψηφιδωτές παραστάσεις που βρέθηκαν στον χώρο, μία που απεικονίζει ένα τέθριππο άρμα με Ηνίοχο, ίσως τον ίδιο τον Σήραγγο και μία που αναπαριστά τη μυθική Σκύλλα. Η σπηλιά ήταν παλαιότερα γνωστή ως **Σπηλιά Λαλαούνη** και έπειτα ως **Σπηλιά Παρασκευά**, λόγω της λειτουργίας της ταβέρνας του Εμμ. Παρασκευά στον παρακείμενο χώρο.

Τέλος, ιδιαίτερης σημασίας γεγονός της πειραιϊκής προ-ιστορίας είναι η δημιουργία ενός είδους ένωσης κωμών της περιοχής, του **Τετρακώμου Ηρακλείου**. Αυτή η, περισσότερο θρησκευτικού χαρακτήρα, ένωση, ίσως ιδρύθηκε κατά τον 15ο-14ο αιώνα π.Χ., ίσως δηλαδή να υπήρξε αρχαιότερη της εγκατάστασης των Μινυών στη Μουνιχία. Κοινό σημείο αναφοράς της ένωσης αυτής ήταν η λατρεία του Ηρακλή ως θεού. Ο **Πειραιάς**, το **Φάληρο**, οι **Θυμαιτάδαι** (πιθανώς σημερινό Κερατσίνι) και η **Ξυπέτη** (ίσως κοντά στο σημερινό Μοσχάτο) ήταν οι τέσσερις κώμες της ένωσης και διέθεταν ένα κοινό ιερό, τοποθετημένο πιθανότατα εκεί όπου σήμερα βρίσκεται η συνοικία Καμίνια. Πρέπει να σημειωθεί ότι δεν υπήρχε ναός ή τέμενος, αλλά το ιερό ήταν υπαίθριος χώρος, ίσως μικρό άλσος όπου υπήρχε ειδώλιο του Ηρακλή και λάμβαναν χώρα θρησκευτικά δρώμενα.

Συμπερασματικά, αν και διατίθενται ελάχιστες πληροφορίες για την προϊστορία του τόπου μας, τα λίγα που παραθέσαμε παραπάνω αρκούν για να αντιληφθούμε ότι το ιστορικό υπόβαθρο του Πειραιά ανάγεται σε πολύ μακρινές εποχές, οι οποίες μάλιστα είναι σε μεγάλο βαθμό άγνωστες τόσο στο κοινό όσο και στην επιστήμη, η οποία ακόμα έχει πολύ δρόμο να διανύσει ως προς τη διερεύνηση της προϊστορίας.

Βιβλιογραφία: α) Γιάννη Ε. Χατζημανωλάκη: *Το λιμάνι του Πειραιά στη διαδρομή των αιώνων*, Έκδοση Στ, 2001
β) Χρήστου Πανάγου, *Ο Πειραιεύς*, Έκδοση Β', Πειραιεύς 1995
γ) http://www.pireasnet.gr/index_istoriapolis.htm

ΝΑ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΘΕΙ Ο ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΤΗΣ ΗΕΤΙΩΝΕΙΑΣ

Η κατάσταση είναι απαράδεκτη. Οι φωτογραφίες που παραθέτουμε ομιλούν εύγλωττα. Ο **Οργανισμός Σιδηροδρόμων Ελλάδος**, στον οποίο έχει παραχωρηθεί από τον **Ο.Λ.Π.** παρακείμενος χώρος, εξακολουθεί να αδιαφορεί. Και οι επιχωματώσεις συνεχίζονται, με αποτέλεσμα να έχει καλυφθεί ο μανδρότοιχος που χωρίζει τον αρχαιολογικό χώρο της Ηετιώνειας από την περιοχή δικαιοδοσίας του **Ο.Σ.Ε.** και να αρχίζει ήδη να καλύπτεται και το προστατευτικό κιγκλίδωμα. Σε καμία ενέργεια δεν έχει προβεί το **Δ.Σ.** του **Ο.Σ.Ε.** για να σταματήσει το κακό, παρά τα διαβήματα που έγιναν (παρέμβαση του Φυσιολατρικού Πολιτιστικού Συνδέσμου «ο Ζήνων», δημοσίευμα στο περιοδικό «Φιλολογική Στέγη» κ.α.). Αδιαφορία πρωτοφανής, που θεωρείται π ρ ό κ λ η σ η στο δημόσιο αίσθημα. Και - το χειρότερο - αποτελεί προσβολή προς την πολιτιστική παράδοση του τόπου.
(Φωτογραφίες: Αρχ. Ανδρεάδη, Γιούλης Κισσανάκη)

ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΓΙΑΝΝΗ Ε. ΧΑΤΖΗΜΑΝΩΛΑΚΗ:

«ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΜΙΑΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ - ΠΕΙΡΑΙΑΣ 1835-2005»

ΔΙΑΒΑΖΟΝΤΑΣ το τελευταίο βιβλίο του Γιάννη Χατζημανωλάκη ένιωσα σαν να γνώρισα περισσότερο τον Πειραιά από ότι τον ήξερα, παρ' όλο που μεγάλωσα στο Νέο Φάληρο και λόγω της επαγγελματικής μου καριέρας είχα πάντα να κάνω με τον Πειραιά.

Είναι ένα βιβλίο που μπορεί να μυήσει στα του Πειραιά ακόμα και έναν αναγνώστη που ποτέ δεν γνώρισε αυτή την πόλη, κάνοντάς τον να νιώσει ότι βρίσκεται εκεί. Είναι γραμμένο σε μια γλώσσα που ρέει καθώς το διαβάζεις και κάθε σελίδα του σε φέρνει κοντά σ' αυτά που πέρασε η πόλη: Πώς άρχισε η ζωή σ' αυτόν τον τόπο, πώς εξελίχθηκε, ποιοι άνθρωποι έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην εξέλιξή του, αλλά και πόσα δεινά πέρασε κι όμως έμεινε όρθιος κι έγινε μια πόλη που την αγαπά κανείς και για τις φυσικές ομορφιές της και για τους ανθρώπους της. Με λίγα λόγια, μέσα από τις 170 περίπου σελίδες του βιβλίου ξετυλίγεται η ιστορία των 170 χρόνων της πόλης μας, με έναν τρόπο πλήρη, εύληπτο, ψυχραιμο και αντικειμενικό.

Ας πάρουμε όμως τα πράγματα με τη σειρά:

Ήδη από τον πρόλογο ακόμη ο Γ. Χατζημανωλάκης αναφέρει ότι γράφει ένα βιβλίο προπάντων χρηστικό, απαλλαγμένο από περιττές λεπτομέρειες αλλά με την πληρότητα εκείνη που επιβάλλει ο σεβασμός προς την ιστορία. Και θεωρώ πως το εγχείρημά του αυτό στέφεται από απόλυτη επιτυχία.

Ξεκινά με την ιστορία του Πειραιά μέχρι το 1835, δίνοντάς μας πολύ ενδιαφέρουσες πληροφορίες πρώτα από όλα για την προέλευση του ονόματος της πόλης μας. Οι περισσότεροι το ετυμολογούν από τη λέξη περαιεύς, που σημαίνει πορθμέας, από τον ανώνυμο περαματάρη που πιθανότατα μετέφερε με το πλοιάριό του τους κατοίκους της Αττικής στην απέναντι πειραιϊκή παραλία και αντίθετα, αφού τα πανάρχαια χρόνια ο Πειραιάς χωριζόταν από την υπόλοιπη Αττική με μια θαλάσσια ζώνη.

Στη συνέχεια αναφέρεται στην ανάδειξη του Πειραιά από τον Θεμι-

Της **ANNAΣ ΠΑΤΕΣΤΗ**

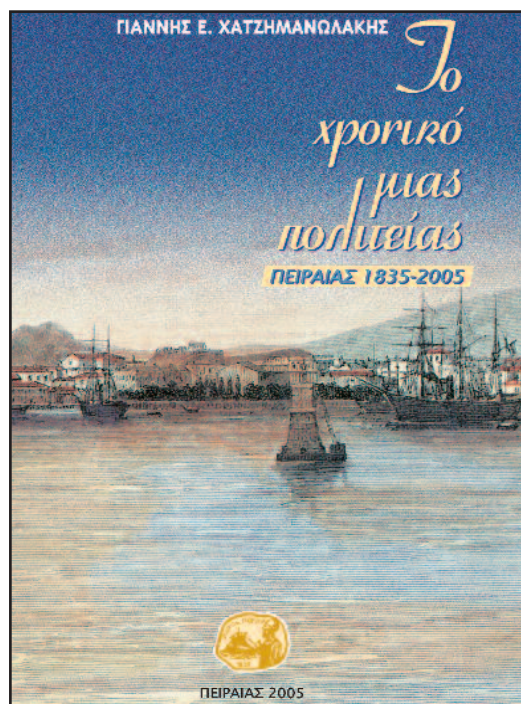
στοκλή μέχρι την οριστική παρακμή του, που θα διαρκούσε δεκαπέντε περίπου αιώνες.

Το 1835 σηματοδοτεί την τυπική αφετηρία για τη δημιουργία της νέας πόλης του Πειραιά, με την ίδρυση του Δήμου. Ο αρχικός οικισμός έχει ήδη σχηματιστεί και ανάμεσα στους πρώτους κατοίκους αρχίζει να ωριμάζει η ιδέα της συγκρότησης δήμου στον Πειραιά, παρά το γεγονός ότι δεν είναι βέβαιο ότι ο πληθυσμός του ξεπερνούσε τους 300 κατοίκους την περίοδο αυτή, προϋπόθεση που έθετε ο νομοθέτης για την ίδρυση δήμου. Το αίτημα, όμως, της αντιπροσωπείας των πρώτων κατοίκων του Πειραιά για την ίδρυση δήμου γίνεται δεκτό κι έτσι η πρώτη δημοτική αρχή του τόπου ορκίζεται στις 23 Δεκεμβρίου 1835, στη μισοερειπωμένη εκκλησία της μονής του Αγίου Σπυριδώνα, με πρώτο δήμαρχο τον Υδραίο Κυριακό Σερφιώτη.

*

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ Χατζημανωλάκης περιγράφει με αφηγηματική άνεση τη ζωή και τις προσπάθειες των Πειραιωτών τα πρώτα δύσκολα χρόνια, ιδιαίτερα μάλιστα μετά το 1854, όταν μια επιδημία χολέρας αποδεκάτισε κυριολεκτικά τον πληθυσμό του Πειραιά και της Αθήνας, καθώς και το οικονομικό θαύμα που συντελέστηκε τις επόμενες δεκαετίες. Μάλιστα με αντικειμενικότητα και χωρίς τοπικιστικές κορώνες αναφέρει πως, εκτός από τον ανθρώπινο παράγοντα, δεν πρέπει να αγνοηθούν ορισμένες προϋποθέσεις και γεγονότα που επέδρασαν καθοριστικά στην πρόοδο του Πειραιά.

Πρώτον η πλεονεκτική γεωγραφική θέση του τόπου και το φυσικό λιμάνι του και δεύτερον η γειτονία με την Αθήνα, που ήδη από το 1834 ήταν η πρωτεύουσα του ελληνικού κράτους, γεγονός που στάθηκε αποφασιστικό κίνητρο για την προσέλευση μεγαλύτερου αριθμού νέων ε-

ποίκων από όλες τις περιοχές της χώρας. Ακόμα, η σιδηροδρομική σύνδεση του Πειραιά με την Αθήνα με τον ατμοκίνητο, αρχικά, σιδηρόδρομο που άρχισε να λειτουργεί το 1869 (έγινε ηλεκτροκίνητος το 1904), καθώς και η διάνοιξη της διώρυγας της Κορίνθου το 1893, που έκανε πλεονεκτικότερη τη θέση του Πειραιά προς τη δύση, σε συνδυασμό με την οριστική στροφή της ελληνικής εμπορικής ναυτιλίας προς τον ατμό. Έτσι το θαύμα της αναδημιουργίας του Πειραιά συνεχίστηκε μέχρι το τέλος του δεκάτου ενάτου αιώνα και στους τρεις βασικούς άξονες ανάπτυξης, δηλαδή τη ναυτιλία, το εμπόριο και τη βιομηχανία.

*

Ο ΕΙΚΟΣΤΟΣ αιώνας ξεκινά με τον ηλεκτροφωτισμό του Πειραιά, με την τοποθέτηση των πρώτων φανών στο λιμάνι το 1903, με το δίκτυο των θαλασσιών συγκοινωνιών συνεχώς να πυκνώνει και με το πειραιϊκό οικονομικό δυναμικό της εποχής να συγκροτείται από 1730 συνολικά επιχειρήσεις. Η πόλη διαθέτει πέντε δημοτικούς κήπους και δεκατρείς πλατείες και λειτουργούν ένα χειμερινό θέατρο (το περίφημο Δημοτικό Θέατρο) και τέσσερα θερινά. Το στολίδι, όμως, της εποχής αυτής είναι το κοσμικό προάστιο του Νέου Φαλήρου, με την περίφημη Εξέδρα, το Ποδηλατοδρόμιο, την Ταραντέλα, το πολυτελέστατο ξενοδοχείο "Ακταίον", αλλά κυρίως το υπαίθριο θέατρο

του Σταθμού, ένα πραγματικό αρχιτεκτονικό κομψοτέχνημα.

Η κατάσταση αλλάζει με τη Μικρασιατική καταστροφή του 1922, όταν χιλιάδες πρόσφυγες εγκαθίστανται στον Πειραιά, διπλασιάζοντας τον πληθυσμό του. Τα στεγαστικά και εργασιακά προβλήματα που δημιουργούνται αλλάζουν ριζικά τη φυσιογνωμία της πόλης.

Παρ' όλα αυτά η ανάπτυξη συνεχίζεται τόσο σε οικονομικό όσο και σε πνευματικό επίπεδο μέχρι το 1940. Εδώ να σημειωθεί ότι την περίοδο εκείνη πολλοί καλλιτέχνες και διανοούμενοι ιδρύουν φορείς συλλογικής δραστηριότητας, εκ των οποίων ως τις μέρες μας επιβίωσε μόνο η "Φιλολογική Στέγη".

Ο πόλεμος, η κατοχή, η πείνα και οι βομβαρδισμοί αφήνουν πίσω τους χιλιάδες θύματα και ανυπολόγιστες υλικές καταστροφές. Μεγάλο τμήμα του τότε πειραϊκού πληθυσμού καταφεύγει στην Αθήνα. Η απαραίτητη, σίγουρα, ανοικοδόμηση γίνεται με τρόπο που ζημιώνει αισθητικά την πόλη και δημιουργεί ανυπέρβλητα κυκλοφορικά προβλήματα.

*

Ο συγγραφέας του βιβλίου αναφέρεται ενδελεχώς στα δύσκολα μεταπολεμικά χρόνια μέχρι το 1967 αλλά και στα μεταπολιτευτικά έτη μέχρι σήμερα, κρίνοντας με αντικειμενικότητα τα πεπραγμένα των δημοτικών αρχών. Παράλληλα περιγράφει την εμπορική κίνηση αλλά και την καθημερινότητα των κατοίκων της πόλης μας στην πλατεία Κοραή, στο Πασαλιμάνι, στη Φρεαττύδα, στην Καστέλλα και βέβαια στο λιμάνι. Δεν παραλείπει να αναφερθεί στα προβλήματα και τις ελλείψεις του σύγχρονου Πειραιά, όπως για παράδειγμα τη σταδιακή πορεία προς την παρακμή και τελικά το κλείσιμο πολλών βιομηχανικών μονάδων που οδήγησαν τον Πειραιά στην αποβιομηχάνιση, καθώς επίσης και στα έργα που έλαβαν χώρα όλη αυτή την περίοδο.

Κλείνοντας το βιβλίο, είχα την αίσθηση ότι ξετυλίχθηκε μπροστά μου ζωντανά ολόκληρη η ιστορία του Πειραιά, μέσα από το κείμενο αλλά και μέσα από το πλούσιο αρχαιολογικό και βιβλιογραφικό υλικό καθώς και τις φωτογραφίες. Γι' αυτό είναι πολύ σημαντικό ότι ένας μεγάλος αριθμός αντιτύπων θα διατεθεί στους μαθητές των πειραϊκών Γυμνασίων και Λυκείων στους οποίους, όπως τονίζει ο συγγραφέας "στηρίζουμε όλοι τις ωραιότερες προσδοκίες για ένα καλύτερο αύριο αυτού του τόπου".

ANNA ΠΑΤΕΣΤΗ

ΕΠΩΝΥΜΟΙ ΗΡΩΕΣ ΕΚ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Β ΜΟΥΝΙΧΟΣ

Του ΜΙΧΑΗΛ ΒΛΑΜΟΥ

Το 1935, στις ανασκαφές που διεξήχθησαν μετά την κατεδάφιση της έπαυλης Κουμουندούρου, στον χώρο που οικοδομήθηκε το εντευκτήριο του *Ναυτικού Ομίλου Ελλάδος (ΝΟΕ)*, αποκαλύφθηκε τέμενος της Αρτέμιδος με περίβολο. Μεταξύ των άλλων κινητών ευρημάτων ήρθε στο φως όστρακο με την επιγραφή ΧΑΙΡΕ ΜΟΥΝΙΧ(Ε). Τούτο μας έδωσε μια άμεση μαρτυρία για τον επώνυμο ήρωα της περιοχής, τον Μούνιχο.

Στο πανάρχαιο ιερό της Μουνιχίας που έδωσε το όνομά της στον ανοιξιότιμο αττικό μήνα Μουνιχίωνα, οπότε ετελούντο τα Μουνίχια με πομπές, ναυτικούς αγώνες και νυκτερινή λαμπαδηφορία (αφιππολαμπάς), ελατρεύετο η Μουνιχία Άρτεμις, σεληνιακή θεότης. Το όνομά της Μουνιχία - Μούνιχος έχει σχέση με τη σελήνη, το αρχαίο της όνομα μήνη (εξού το αγγλικό moon), τον μήνα (μην, μηνός) και γράφεται ορθώς με ιώτα. Λανθασμένα λοιπόν στην αρχαιότητα, γράφεται με ύψιλον (Μουνυχία), θεωρούμενο ότι προέρχεται δήθεν από τη σύνθεση των λέξεων μούνος (=μόνος) + όνυξ.

Το ιερό τέμενος της θεάς, κείμενο στο ακρωτήριο Κουμουندούρου της Καστέλλας, απέναντι από τη Σταλίδα (νησάκι του Κουμουندούρου), είναι υψηλό, απότομο, δυσπρόσιτο, περιβαλλόμενο από τις τρεις πλευρές από τη θάλασσα και προστατεύον από τους νοτιοδυτικούς ανέμους τον λιμενίσκο της Μουνιχίας (Τουρκολίμανο-Μικρολίμανο). Προς βορράν, στο μόνο μέρος που η χερσόνησος είναι προσιτή από την ξηρά, ανευρέθησαν τα θεμέλια οχυρώσεως με στρογγυλό πύργο, καταχωμένα από το κτήριο του *Ναυτικού Ομίλου Ελλάδος (Ν.Ο.Ε.)* που τώρα καταλαμβάνει την περιοχή. Κατά τις πρόχειρες σωστικές ανασκαφές που διενήργησε ο Ι. Θρεψιάδης, επ' ευκαιρία της κατεδαφίσεως της ιστορικής επαύλεως Κουμουندούρου, ευρέθησαν ίχνη θεμελιώσεως του τεμένους αλλ' όχι ναός.

Αυτό το ιερό, αρχαιότατο, σεπτότατο και από τα επισημότερα του Πειραιώς ήταν φυσικό να θεωρείται τόπος ασύλου. Το ιερό αυτό τέμενος περιβάλλεται σχεδόν από παντού από τη θάλασσα και από την κορυφή του λόφου επισκοπεί την Ακρόπολη, τον Υμηττό, τον Σαρωνικό, την Αίγινα, τις πειραϊκές ακτές (Καλλιμαχος, *Ύμνος εις Άρτεμιν* 259: "πότνια Μουνιχίη λιμενοσκόπε"). Είναι λοιπόν φυσικό να αποτελεί τόπον ασυλίας και καταφυγής των τριηράρχων.

Η ασυλία (α-συλε-ω), η προστασία ενός χώρου από τη σύληση, ιστορικός συνδέεται με τον σεβασμό των ιερών χώρων και με την αναγνώριση της ασυλίας όσων καταφεύγουν σ' αυτούς. Αρχικώς άσυλα ήσαν όλα τα ιερά. Με την επέκταση όμως της εξουσίας της πολιτείας η ασυλία περιορίστηκε μόνο σε ορισμένα από αυτά. Στην Αθήνα τα κυριότερα άσυλα ήταν ο βωμός του Ελέου και ο βωμός των Δώδεκα Θεών στην Αγορά των Αθηνών, ο βωμός των Ευμενίδων, το ηρώο του Θησέως και στον Πειραιά το Θησείο του Πειραιώς. Ένα τέτοιο ήταν και το ιερό της Μουνιχίας Αρτέμιδος, ειδικώς μάλιστα για τους ναυτικούς και δη τριηράρχους.

ΜΙΧΑΗΛΣ ΒΛΑΜΟΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΛ. ΜΕΛΕΤΟΠΟΥΛΟΣ

Η σημαντική πειραιϊκή και εθνική προσφορά του

ΣΥΜΠΛΗΡΩΘΗΚΑΝ εικοσιπέντε χρόνια από τότε που έφυγε από τη ζωή ο Ιωάννης Αλεξ. Μελετόπουλος, μία από τις επιφανείς - πράγματι - πειραιϊκές φυσιογνωμίες, που η παρουσία του όχι μόνο στον τοπικό αλλά και τον ευρύτερο ελληνικό πνευματικό χώρο ήταν ιδιαίτερα αισθητή επί μισό περίπου αιώνα. Θυμάμαι, ήταν καλοκαίρι. Αύγουστος. Και βρισκόμουν για τον καθιερωμένο μήνα των θερινών διακοπών μου στον Πόρο, όταν μου ανήγγειλαν το θλιβερό γεγονός. Την επομένη, με το πρώτο πλοίο της γραμμής, ήρθα στον Πειραιά για να παραστώ στην εξόδιο ακολουθία, στον ιερό ναό του Αγίου Σπυριδώνα και να τον αποχαιρετήσω από μέρους της «Φιλολογικής Στέγης» της οποίας ήταν τακτικό μέλος αλλά - γενικότερα - και του πνευματικού κόσμου της πόλης μας. Τον Ιωάννη Μελετόπουλο αποχαιρέτησαν επίσης την ημέρα εκείνη (13 Αυγούστου 1980) ο επίσκοπος Νεοχωρίου - και σήμερα μητροπολίτης Κεφαλληνίας Σπυριδών -, ο τότε γενικός γραμματέας του υπουργείου Πολιτισμού Θεμιστοκλής Π. Σοφούλης, ο δήμαρχος Σπετσών και εκπρόσωπος της «Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας». Και τον συνοδεύσαμε όλοι με βαθύτατη θλίψη στο στερνό ταξίδι του. Λίγο αργότερα, στο νεκροταφείο της Αναστάσεως, με τον ενταφιασμό του στον οικογενειακό τάφο, έπεφτε οριστικά η αυλαία της πλήρους και δημιουργικής ζωής του Ιωάννου Αλ. Μελετόπουλου, που η πνευματική παρουσία του - όπως εύστοχα είχε τονίσει την ίδια ημέρα στη σχετική δήλωσή του ο Ανδρέας Ανδριανόπουλος, με την ιδιότητα τότε του Υπουργού Πολιτισμού - «ήταν ένα εθνικό κεφάλαιο για την Ελλάδα».

Ο ΙΩΑΝΝΗΣ Μελετόπουλος, γιός του Αλεξάνδρου Μελετοπούλου κι εγγονός του Νικολάου Μελετοπούλου - από τους πρώτους οικιστές

του νεότερου Πειραιά - είχε γεννηθεί σ' αυτή την πόλη στις 11 Φεβρουαρίου 1903. Σπούδασε νομικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και ως τον θάνατό του εξακολουθούσε, παράλληλα με τις άλλες ενασχολήσεις του, να ασκεί τη δικηγορία.

Το συγγραφικό έργο του Ιωάννου Μελετοπούλου είναι πλουσιότατο και αποτελεί αξιόλογη συμβολή στην έρευνα και τη μελέτη της πει-

ραιϊκής αλλά και της νεότερης ελληνικής ιστορίας. Αναφέρουμε τα κυριότερα από τα 35 περίπου τυπωμένα σε βιβλία έργα του: «Το Δικαιοστάσιον της Εφέσου του Γ' π.Χ. αιώνας» (1936), «Πειραιϊκά» (1945), «Αι αρχαιότητες του λιμένος Πειραιώς» (1947), «Δικαστικά πινάκια και χαλκία» (1947), «Πράσις επί λύσει» (1949), «Πειραιϊκές Αρχαιότητες» (1960), «Η δημιουργία του Πειραιώς και το πρώτον σχέδιον της πόλεως» (1969), «Εικόνες του Αγώνος», Ι. Μακρυγιάννη - Π. Ζωγράφου (1966, 72), «Το Ναυτικό το '21» (1971), «Η δευτέρα μεγάλη εθνική εξόρμησις εις την λαϊκὴν εικονογραφίαν» (1973), «Η Φιλική Εταιρεία - Αρχείον Π. Σέκερη» (1967), «Εγγραφα Οθωνικής εποχής. Το Σύνταγμα το 1844» (1972), «Η ιστορία της νεωτέρας Ελλάδος εις την λαϊκὴν εικονογραφί-

Του ΓΙΑΝΝΗ Ε. ΧΑΤΖΗΜΑΝΩΛΑΚΗ

αν» (1968), «Λεύκωμα της Ελληνικής Ιστορίας» (1976), «Αθήναι» (1979) και πολλές άλλες μελέτες από το ιστορικό υλικό του Εθνικού Ιστορικού Μουσείου. Ακόμα με την επιμέλειά του επανεκδόθηκαν φωτοτυπικά πολλές σπάνιες εκδόσεις στην ελληνική και γαλλική γλώσσα, ενώ τα τελευταία χρόνια της ζωής του συγκέντρωνε στοιχεία και εικονογραφικό υλικό για τη συγγραφή της βιογραφίας του Ελευθερίου Βενιζέλου, που όμως δεν πρόλαβε να πραγματοποιήσει.

Σημαντικές υπήρξαν και οι δωρεές του Ιωάννου Μελετοπούλου στην «Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία», το «Πολεμικό Μουσείο», το Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιώς, το Ναυτικό Μουσείο, τον Δήμο Μυκόνου και - κυρίως - στον Δήμο Πειραιώς. Στον Δήμο της γενέτειράς του πρόσφερε το Ιστορικό του Αρχείο, που αποτέλεσε το 1957 όχι μόνο τη βάση αλλά και το «έναυσμα» για την ίδρυση του «Ιστορικού Αρχείου του Δήμου Πειραιώς» χωρίς δυστυχώς να υπογραμμίζεται όσο θα έπρεπε η προσφορά του αυτή από τους μεταγενέστερους. Επίσης πρόσφερε στον Δήμο τους χάλκινους ανδριάντες του Θεμιστοκλή και του Βενιζέλου - έργα αντίστοιχα των γλυπτών Νικόλα και Κανακάκη -, τη χάλκινη προτομή του Ανδρέα Μιαούλη (έργο του Λεων. Δρόση), τη μαρμάρινη προτομή του θαλασσογράφου Κ. Βολανάκη κ.α. Αλλά δυστυχώς, όπως συμβαίνει συνήθως, ο Δήμος Πειραιώς, που αφειδώλευτα απονέμει μετάλλια σε πρόσωπα με την παροδική λάμψη της επικαιρότητας, ακόμα και σε αθλητικά σωματεία, δεν σκέφθηκε ποτέ να τιμήσει εν ζωή - ή, έστω, και μετά θάνατον - τον μεγάλο αυτό δωρητή του.

Διετέλεσε δημοτικός σύμβουλος Πειραιώς, έφορος και κύριος οργανωτής του υποδειγματικού, πραγματικά, Μουσείου της «Ιστορικής

Ο ανδριάντας του Θεμιστοκλή, έργο του γλύπτη Νικόλα, που δώρισε στον Δήμο Πειραιώς ο Ιωάννης Α. Μελετόπουλος

και Εθνολογικής Εταιρείας» - στο κτήριο της Παλαιάς Βουλής -, πρόεδρος της «Ελληνικής Νομισματικής Εταιρείας», έφορος του «Πολεμικού Μουσείου» κ.α. Και γενικά, με τον δυναμισμό, που ήταν το χαρακτηριστικό του γνώρισμα αλλά και την προθυμία του - πάντα - για προσφορά, είχε κατευθύνει τις έντονες και δημιουργικές ανησυχίες του σε καίριους πνευματικούς και κοινωνικούς τομείς με στόχο το όφελος του συνόλου.

ΜΕ τον Μελετόπουλο με συνέδεε δεσμός στενής φιλίας και συνεργασίας ετών. Με περιέβαλε με την αγάπη και την εμπιστοσύνη του. Και μου είχε, κατά καιρούς, αναθέσει την φροντίδα για την επιμέλεια της έκδοσης ορισμένων βιβλίων του, κυρίως από τη σειρά των εκδόσεων της «Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας». Η στενή αυτή σχέση μας σκιάστηκε μόνον μία φορά, όταν ο Μελετόπουλος, την εποχή που ο δήμαρχος της Δικτατορίας Αριστείδης Σκυλίτσης αποφάσισε να κατεδάφισει το ιστορικό «Ρολόϊ», έσπευσε με δήλωσή του στον τύπο να χαρακτηρίσει ως σωστή την απόφαση αυτή. Αντέδρασα άμεσα, στην πρώτη τηλεφωνική μας επικοινωνία, στη «θέση» του. Και όταν, μετά από λί-

γες ημέρες, σε διάλεξη του Μελετόπουλου για το πρώτο σχέδιο της πόλεως, που οργάνωσε η «Φιλολογική Στέγη», στο τότε παράρτημα του Γερμανικού Ινστιτούτου «Goethe», στην οδό ΙΙ Μεραρχίας, παρόντος και του Σκυλίτση, επανέλαβε ότι η κατεδάφιση του κτηρίου ήταν αναγκαία, «έστω κι αν διαφωνούν ορισμένοι ρομαντικοί φίλοι μου, όπως ο Γιάννης Χατζημανωλάκης», αναγκάστηκε, αδιαφορώντας για οποιεσδήποτε συνέπειες, να παρέμβω και να τονίσω ότι «για την κατεδάφιση δεν διαφωνούσα μόνον εγώ, ο ρομαντικός ίσως,

αλλά το σύνολο σχεδόν των Πειραιωτών και αυτοί που την αποφάσισαν θα μετανιώσουν κάποτε». Ο Μελετόπουλος ενοχλήθηκε. Αλλά αργότερα αναγνώρισε το λάθος του.

Είχε, τουλάχιστον, το θάρρος, έστω και όψιμα, να το πράξει. Σε μια συνάντησή μας, στο σπίτι του, στην Αθήνα (στην οδό Ρηγίλλης), για συνεργασία σχετικά με την οριστική κατάταξη του κειμένου και των εικό-

νων του βιβλίου του «Αθήναι, 1650-1870» - μιας θαυμάσιας πολύχρωμης έκδοσης της Τράπεζας Πίστωσης (της σημερινής «Alpha Bank») που είχε τυπωθεί στο εργοστάσιο Γραφικών Τεχνών Ασιπώτη - ΕΛΚΑ και κυκλοφόρησε λίγο πριν από τον θάνατό του -, το θέμα της κατεδάφισης του παλαιού Δημαρχείου ήρθε και πάλι στη συζήτηση. Και γνωρίζοντας την παλαιά αντιπαλότητα της οικογένειας Μελετοπούλου προς τον δήμαρχο Δημήτριο Μουτζόπουλο, που στη δημαρχική θητεία του είχε οικοδομηθεί το «Ρολόϊ» και με δαπάνες του ίδιου τοποθετήθηκε στον πυργίσκο του κτηρίου το «Ωρολόγιον πόλεως», του είπα ευθαρσώς ότι μόνον κατάλοιπα παιδικών προσωπικών βιωμάτων δικαιολογούν την περιέργη αυτή στάση του, που προκάλεσε έκπληξη σε όλο τον Πειραιά. Ο Μελετόπουλος προς στιγμή σιώπησε. Αλλά σε λίγο ψιθύρισε: «Έχεις δίκαιο! Ήταν λάθος μου...». Και είδα δυο δάκρυα να κυλούν από τα μάτια του. Αυτή η σκηνή είναι μία από τις τελευταίες που κρατώ στη μνήμη από τη μακρά γνωριμία μου με τον αξέχαστο Πειραιώτη.

*

ΘΑ ήθελα να κλείσω το κείμενο αυτό, το αφιερωμένο στον Ιωάννη Μελετόπουλο, με ένα σημείωμά μου, δημοσιευμένο μετά τον θάνατό του, στο περιοδικό «Φιλολογική Στέγη» (No 28, Φθινόπωρο 1981), που αναφέρεται στο «Παράδειγμά του» - και που κρίνω σκόπιμο να μεταφέρω αυτούσιο εδώ γιατί, νομί-

Η Αθήνα το 1970. (Από το τελευταίο βιβλίο του Ιωάννου Αλ. Μελετοπούλου)

ζω, ότι σε πολλά σημεία διατηρεί την επικαιρότητά του:

- Ο θάνατος ήρθε, φυσικά με το πλήρωμα του χρόνου. Ο Ιωάννης Μελετόπουλος έζησε, δημιούργησε, πρόσφερε και τελικά υπόκυψε στον αδήριτο νόμο της βιολογικής φθοράς. Η διαπίστωση αυτή θα αρκούσε για ν' απαλύνει τη θλίψη για το χαμό του. Όμως δεν αρκεί. Γιατί άνθρωποι σαν τον Μελετόπουλο δεν εμφανίζονται τόσο συχνά στα πλαίσια της τοπικής - και πλατύτερα - της εθνικής μας ζωής. Δεν έχω πρόθεση να εκταθώ, τη στιγμή αυτή, σε αποτιμήσεις του έργου και της προσφοράς του. Έχουν γραφτεί πολλά και θα γραφτούν στο μέλλον ίσως περισσότερα για τον άνθρωπο και το έργο του. Και η τοποθέτησή του θα είναι πιο αντικειμενική, σαν περάσει ο καιρός. Μας χρειάζεται πάντα κάποια χρονική απόσταση για να κρίνουμε σωστά τα πρόσωπα και τα γεγονότα...

- Σε κάτι άλλο θα ήθελα σήμερα να σταθώ: Στο παράδειγμα του, που υπήρξε μοναδικό - και αρκετά διδαχτικό, θα πρόσθετα στους δύσκολους και τόσο ωφελιμιστικούς καιρούς μας. Δεν υπερβάλω. Είναι συχνό το φαινόμενο πολλοί άνθρωποι, ευνοημένοι από τη μοίρα ή άλλες συγκυρίες, να έχουν εξασφαλίσει τα απαραίτητα για μια άνετη ζωή οικονομικά μέσα, ώστε να μην είναι υποχρεωμένοι να «αλλοτριώνονται» σε υποχρεωτικές και πολλές φορές καταλυτικές επαγγελματικές ενασχολήσεις. Πόσοι όμως απ' αυτούς τους ευνοημένους δίνουν το «παρών» με προσφορές στον πολιτιστικό ή τον ευρύτερο κοινωνικό χώρο; Ας μην επιχειρήσουμε απολογισμούς, που θα μας οδηγήσουν, δυστυχώς, σε απογοητευτικά συμπεράσματα. Οι περισσότεροι αρκούνται στη μακαριότητα, που έχει ως αποτέλεσμα η καλοζωία και το πολύ - πολύ στην καλλιέργεια ενός «χόμπυ», κατά κανόνα κι αυτού αντιπνευματικού. Φυσικά, θα μπορούσε κι ο Μελετόπουλος, με τη δυνατότητα της οικονομικής άνεσης, ν' αρκεστεί σ' αυτή τη ζωή, να εφησυχάσει και - για να ικανοποιεί την εσώτερη ανάγκη του - να γράφει, έστω, και να τυπώνει τις ιστορικές εργασίες του. Αλλά - κι αυτό ήταν το σημείο που τον έκανε να ξεχωρίσει από τους πολλούς - δεν ακολούθησε τον εύκολο δρόμο.

Τα πρώτα κούλουμα στην απελευθερωμένη από τον τουρκικό ζυγό Αθήνα. Λεπτομέρεια από έργο του Pelberg (από το βιβλίο του Ι.Α. Μελετοπούλου «Αθήνα 1650-1870»)

Δεν ήταν τόσο πλούσιος, όσο, ίσως, νόμιζαν μερικοί και ασφαλώς δεν ήταν πλουσιότερος από τους «απόντες» από κάθε έργο προόδου και πολιτισμού πολλούς άλλους. Ήταν, όμως, πλούσιος σε διάθεση προσφοράς. Οι ενασχολήσεις του δεν αποτελούσαν γι' αυτόν «χόμπυ». Ήταν πάθος. Και το έδειξε, στην πράξη, με τη συνεχή, την αδιάκοπη προσφορά του, κάπου μισόν αιώνα...

- Μπορεί ο Ιωάννης Μελετόπουλος να κέρδισε την κοινή αναγνώριση μ' αυτή την προσφορά. Αλλά δεν είναι λίγες κι οι πικρίες που «γεύτηκε». Τίποτε όμως δεν τον επηρέασε, δεν τον έκανε ν' αλλάξει πορεία. Ακούραστος, δίχως να φοβάται τον χρόνο, με μια πίστη και μια αντοχή εκπληκτική, συνέχισε ως το τέλος τον δρόμο του, χωρίς να ξεμακρύνει από τις αρχές του. Κι όταν πί-

στευε στη γενικότερη χρησιμότητα κάποιου έργου, έμενε αδιάφορος στις οποιεσδήποτε αντιδράσεις...

- Πέρα, λοιπόν, από το συγγραφικό έργο του κι από τις σημαντικές δωρεές του, ο Μελετόπουλος, μας αφήνει κι ένα παράδειγμα μοναδικό, άξιο, πραγματικά, για μίμηση. Όχι μόνο για τη συνεχή και συνεπή προσφορά του. Αλλά και για την υποδειγματική ανοχή του, που του έδινε τη δύναμη να ξεπερνάει τις μικρότητες κι ανεπηρέαστος να συνεχίζει τον δρόμο του. Ένα δρόμο, που χάραξε κι ακολούθησε πιστά σ' όλη τη διαδρομή της ζωής του, οδηγημένος από το αλάθητο αισθητήριό του και την αγάπη του - αγάπη βαθιά κι ανυπόκριτη για τον τόπο που στάθηκε το γενέθλιο λίκνο του, τον Πειραιά - και για την Ελλάδα...

ΓΙΑΝΝΗΣ Ε. ΧΑΤΖΗΜΑΝΩΛΑΚΗΣ

Π Ε Ι Ρ Α Ϊ Κ Α Τ Ο Π Ω Ν Υ Μ Ι Α

Μια πρώτη προσπάθεια συγκεντρωτικής καταγραφής

Ενα ολόκληρο κεφάλαιο στην πειραϊκή έρευνα θα πρέπει κάποτε - κι έχουμε ήδη αργήσει - να αφιερωθεί στην πλήρη καταγραφή των τοπωνυμίων, των ονομασιών δηλαδή που έδωσαν οι παλαιότεροι - και εξακολούθησαν οι πιο νέοι - σε διάφορα σημεία του γεωφυσικού χώρου που κάλυψε η πόλη μας. Ονόματα που, εκτός από εκείνα τα οποία διατηρήθηκαν επειδή αναφέρονταν σε εκτεταμένες, σημαντικές τοποθεσίες, ξεχάστηκαν με το πέρασμα του χρόνου αφού αχρηστεύτηκαν ή «βαφτίστηκαν» αλλιώς. Πόσο μάλλον, όταν κάθε τοπωνύμιο κρύβει τη δική του ιστορία, βγαίνει μέσα από την επαφή του ανθρώπου με το περιβάλλον σε ξεχωρες μεταξύ τους εποχές και σημαδεύει με την παρουσία του την ίδια μας τη ζωή.

Εκτός από τις ελλειπείς για τα πειραϊκά τοπωνύμια μελέτες του Μπίρη («*Αι τοπωνυμιαί της πόλεως και των περιχώρων των Αθηνών*» 1973) και του Καιροφύλα («*Τοπωνύμια της Αθήνας, του Πειραιά και των περιχώρων*» 1995), έχουμε αποσπασματικές αναφορές για αυτά στα «*Πειραϊκά*» του Μελετόπουλου (1945), στα «*Πειραϊκά τοπωνύμια*» (Δελτίο ΟΛΠ, Τεύχος 17, 1979) του Χατζημανωλάκη, στα τεύχη της «*Ψυττάλειας*» του Κουτελάκη (1985-1988), στα «*Οδωνυμικά του Πειραιά*» της Μάρως Βουγιούκα και του Βασίλη Μεγαρίδη (1996). Άλλες αναφορές υπάρχουν στα

βιβλία και στα άρθρα σε εφημερίδες και περιοδικά πειραιωτών συγγραφέων.

Η μανία των «ειδικών» για την αποκατάσταση των αρχαίων ονομάτων στα ήδη υπάρχοντα μεσαιωνικά και νεότερα - φτιαγμένα από τον απλό λαό και που δεν

**Γράφει
ο ΔΗΜΗΤΡΗΣ
ΚΡΑΣΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ**

άρεσαν στους καθαρευουσιάνους καθηγητές κάποιων σχολών - έσβησε από το στόμα και τη μνήμη του κόσμου πολλές παλιές ονομασίες. Για παράδειγμα το Υπουργείο Συγκοινωνιών είχε διορίσει στα 1924 ειδική επιτροπή από τον Ιάκωβο Δραγάτη, Π. Ρεδιάδη και Αλεξ. Χρυσάνθη για να διαλέξουν καινούργια - τι καινούργια, αρχαία δηλαδή - ονόματα στην ακτογραμμή από τον Σκαραμαγκά μέχρι το Σούνιο... Άλλη παρόμοια επιτροπή «απέβαλε» τα κακόχηνα Αρβανίτικα και Τούρκικα.

Ο ερχομός και η εγκατάσταση των προσφύγων μετά το 1922 εξαφάνισε μερικά τοπωνύμια της ενδοχώρας, πρόσθεσε όμως ένα σωρό νέα, αρκετά από τα οποία χάθηκαν με τη σειρά τους πριν περάσουν λίγες δεκαετίες, όταν έπαψαν να χρησιμοποιούνται αφού ενώθηκαν οι πρώτοι πυρήνες - συνοικισμοί κι αποτέλεσαν τον ενιαίο, ευρύτερο Πειραιά με

τους γύρω Δήμους: στη μεγάλη πια πόλη διατηρήθηκαν τα τοπωνύμια των συνοικιών, ενώ κέντρα αναφοράς έγιναν οι εκκλησίες, οι πλατείες, οι δρόμοι, τα δημόσια κτήρια και μνημεία, τα λιμάνια, τα μαγαζιά, οι στάσεις, στιδήποτε που μπορεί να διευκολύνει τη συνεννόηση για τον προσδιορισμό κάποιου συγκεκριμένου σημείου.

Από τα χρόνια της επανάστασης, τότε που ο Καραϊσκάκης είχε στρατοπεδεύσει στο Κερασί και στην Καστέλλα μας έρχονται καταγραμμένα τα τοπωνύμια Πειραιάς, Δράκος, Δραπετσώνα, Κρεμμυδαρού, Καστράκι, Παλαιόκαστρο, Κερασίνα [χωριό του Κερατζινίου, Τζερατζίνι (Μακρυγιάννης), Κερατήνη (Σουρμελής) και άλλα], Λειψοκουτάλα (Ψυττάλεια), Κούλουρη, Σαλαμίνα, Αμπελάκι, Φανερωμένη, Πέραμα, Κερατόπυργος, Δουγάνα ή Δογάνα (πύργος του Τελωνείου), Μοναστήρι (του Αγίου Σπυριδώνα), Μελισσόμαντρα, Κοντίτο της βρύσης του λιμένος, Σκάλα, Καστέλλα, Τουρκολίμανο ή Στρατιωτική, Φαληρέας, Πασσά Λιμάνι (Πασά Λιμάνι, Πασαλιμάνι), Μάντρα του Σαρδελά (Μετόχι του Θανάση Σαρδελά ή Ζευγάρι ή Ζευγαρόσπιτα), Μάντρα του Χαϊμαντά, Φανάρι, Κουλουργιώτη, Καραβάς, Άγιος Διονύσιος, Δαφνοβούνια - Τσελεπίτσαρη, Ταμπούρια (χαντάκια των ταμπουργιών, Μακρυγιάννης), Κόσολα Τζερατιά, Ντάπια (σημαίνει πυροβολεί-

ο, ένα στην Καστέλλα κι άλλο χαμηλά στην Αλιπέδου, στις γραμμές του Ηλεκτρικού), Καμίνια, Βάρη, Βαρίκα, Περιβόλια, Λειβάδι (ένα στα Καμίνια κι άλλο προς το κέντρο του Πειραιά), Βοϊδολίβαδο, Γωνία, Πηγάδι του Στρατιώτη (πίσω από τον Άγιο Κωνσταντίνο), Σταυρός (πηγάδι του Σταυρού, εις τον Σταυρόν, εις την στράταν της Κούλουρης), Ξυλοφάναρο κ.α.

Επίσης πολλά είναι τα αρχαία και νεότερα τοπωνύμια εντός και εκτός της πόλης: Κοκκινάδα ή Κοκκινιά, Βρωμολίμνη (Λίμνη, Μεγάλο Βουρκάδο, Βούρλα, Βάλτος, Βουρκάρι, Αλαί, Λιμήν Αλών), Αλίπεδον, Καμπάς ποταμός, βουνό - λόφος - περιβόλι Βώκου, Τσιρλονέρι (Τσερλονέρι - Τζερλονέρι), Μνημείο Καραϊσκάκη, Μνήμα Γάλλων, Μαθαρά, Θεόσπιτα, Αλωνάκι, Φραγκόκλησια (όπου το Αρχαιολογικό Μουσείο), άκρα κατά τον Άλκιμον, Κάνθαρος, Ξαβέριου, Φρεαττός, Ζέα, Νεάπολη (στην Αγία Σοφία), χωριό και κήπος του Μελετόπουλου, Κάβο Κράκαρη, Μουνιχία ή Λόφος Δράκου ή Καστέλλα ή Προφήτης Ηλίας, Μάνδρα του Βάβουλα (αλλά και Γούβα, Λάκκα του Βάβουλα), μάνδρα Πιττάκη, Τρούμπα, Σφαγεία, Ξυλοκερατέα, Βαρελούστρα, Άσπρα Χώματα (όπου το «Τζάνειο» νοσοκομείο), Μουσελή, βουνό Σελλά, Σπηλιά Λαλαούνη, Σπηλιά Αρετούσας, Τάφος Θεμιστοκλέους, Υδραϊκή Συνοικία (Υδραϊκά), Βασιλικό Περίπτερο (Παλατάκι), Παρλαμά, χωριό του Χαραμή, Ακέφαλο Σώμα, Μπαϊκούτση, Λουβιάρη (Σκαφάκι), Βοτσαλάκια, Σπηλιά του Παρασκευά.

Συνεχίζοντας την απαρίθμηση έχουμε τη συνοικία Τσίλλερ, τις περιοχές Τσοκαρόπουλου, Νταμάρια, Φάμπρικες Βεϊγατζά ή Τεπές (σε συμβόλαιο της οδού Διστόμου 71), Σπηλιά Βαϊζαγά (παραφθορά ονόματος Τούρκου) σε συμβόλαιο της οδού Ζέας 12,

Μύλοι, Ανεμόμυλος, Μοσχάτο (Μπροστάνια ή Μπουστάνια ή Βοστάνια και Γλυκό Νερό), Τηλέγραφος των πλοίων, Σηματοτηλέγραφος, Σταυρός («προς το νότιον της Πειραιϊκής Χερσονήσου, ένθα ο ιστός - σταυρός δι' ου σημαίνονται τα προσπλέοντα εις Πειραιά πλοία»), Κρητικά, Μανιάτικα, Αρμένικα, Γκοριτσιά (σε συμβόλαιο της οδού Βούλγαρη 25), Σπηλιές του Δράκου (σε συμβόλαιο της οδού Καρπάθου 14 και Σαλαμινομάχων).

Μικροτοπωνύμια είχαμε τα Βαρελάδικα, τα Σαρδελάδικα, τα Τομαράδικα, τα Λεμονάδικα, τα Καρβουνιάρικα...

Ας μην ξεχνάμε και τη Σούδα, του Βρυώνη, την Πηγάδα (Δεξαμενή), του Μανίνα, τη Λεύκα, τα Λουτρά Καταγά, Κράκαρη και Ντόγαρη, την Τερψιθέα, την Τερψιχόρη.

Στη δεκαετία του '20 μέχρι τώρα, με το κύμα των προσφύγων είχαμε τους οργανωμένους συνδικισμούς στα περίχωρα του Πειραιά που άφησαν τα δικά τους, ιδιαίτερα τοπωνύμια. Στον ίδιο τον Δήμο βρίσκουμε πλέον τη Νέα Καλλιπολη ή απλά Καλλιπολη, τα Νεόκτιστα, τα Λουτρά, το Αβγό, το Σχιστό, τη Γούβα, το Περιβολάκι (σε πολλά σημεία),

την Πρόοδο, τη Σκοπιά, τη Μαρίνα Ζέας.

Η νεολαία με τους έντονους ρυθμούς που την χαρακτηρίζουν, τρέχει να δώσει τα ραντεβού της έξω από τα επώνυμα φαστ φούντ, τα πολυσινεμά, το Δημοτικό Θέατρο, στον Σταθμό, στα γνωστά καφέ. Το περίφημο «Ρολόι» είναι πια παρελθόν. Τα παλιά τοπωνύμια αναφέρονται από τους γεροντότερους, έτσι όταν το φέρνει η συζήτηση.

Αντίθετα, τα συμβόλαια αγοραπωλησιών οικοπέδων περιγράφουν με χαλαρή ακρίβεια την αρχική θέση τους στον χάρτη, καμιά φορά με αλλοιωμένη προφορά όπως η «Γωνιά» έγινε «Γκονία» και «Γκωνέα» στην οδό Λοχαγού Ρεπέστα 3, η «Ντάπια» έγινε «Ντάμπια» «Δόμπια» και «Τόπια» στην Αλιπέδου 22, ενώ πολλές διευθύνσεις έχουν από σύγχυση λόγω γειτονίας των τοπωνυμίων περισσότερο από μία ονομασίες θέσης: Η οδός Καραϊσκάκη αριθ. 4 στο Ν. Φάληρο βρίσκεται στον «Τάφο Καραϊσκάκη ή Μαθαρά ή Μάνδρα Χαίμαζά», η Δογάνης και Παπαφλέσσα στον «Άγιο Γεώργιο ή Δέδε ή Πηγάδι Σταυρού», η Βούλγαρη 99 στην «Καστέλλα ή Μουνιχία»...

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΡΑΣΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ

ΕΛΕΥΘΕΡΗ Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΣΤΑ ΜΟΥΣΕΙΑ ΓΙΑ ΤΑ ΜΕΛΗ ΜΑΣ

Μεγάλη ανταπόκριση είχε στα μέλη μας η καθιέρωση της "**ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ ΜΕΛΟΥΣ**", με την οποία έχουν το δικαίωμα να εισέρχονται, χωρίς εισιτήριο, σε όλα τα μουσεία και τους αρχαιολογικούς χώρους του δημοσίου. Όποιος επιθυμεί να την αποκτήσει, ας επικοινωνήσει με τον **Γ.Γ. Δημοσθένη Μπούκη του Γιάννη** στο **6977.701.326**, αφήνοντας με ηχητικό ή γραπτό μήνυμα το ονοματεπώνυμό του και τον αριθμό του τηλεφώνου του.

Θα χρειαστεί μία φωτογραφία (ασπρόμαυρη ή έγχρωμη) μεγέθους ταυτότητας και η καταβολή 5 ευρώ για τα έξοδα παραγωγής. Θα επικοινωνήσουμε σύντομα μαζί σας.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΠΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΝ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΣΥΜΛΟΓΟΥ ΜΑΣ

Επιμέλεια: ΑΡΓΥΡΩ ΚΙΣΣΑΝΑΚΗ

ΕΚΘΕΣΙΑΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ "ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ" "Η Μεγαλοφυΐα του Λεονάρντο Ντα Βίντσι από τα χαρακτηριστικά του Λούβρου".

Για πρώτη φορά σε διεθνές κοινό, το Πολιτιστικό Κέντρο Ελληνικός Κόσμος, παρουσιάζει τη μεγαλύτερη έκθεση στον κόσμο με ρεπλικές μηχανών σε πραγματικές διαστάσεις κατασκευασμένες από τους κώδικες του Λεονάρντο Ντα Βίντσι. Η διεθνής, διαδραστική και, ιδιαίτερα πρωτοποριακή έκθεση περιλαμβάνει 40 εκθέματα-μηχανές που κατασκευάστηκαν μετά από σε βάθος μελέτη των σχεδίων του Λεονάρντο Ντα Βίντσι από ομάδα ειδικών ιστορικών και μηχανικών.

Οι μηχανές που εκτίθενται δεν είναι απλά μοντέλα. Είναι απόλυτα λειτουργικές, σε φυσικό μέγεθος, ειδικά κατασκευασμένες για μακροχρόνια χρήση από όλους τους πιθανούς επισκέπτες. Η δυνατότητα επαφής και χρήσης των μηχανών προσφέρει στον επισκέπτη το πρωτόγνωρο συναίσθημα της απτικής, εμπειρικής αντίληψης του μεγαλείου του εφευρέτη.

Τα υλικά τα οποία χρησιμοποιήθηκαν για την κατασκευή των μηχανών είναι ακριβώς αυτά που προτείνονται από τον Ντα Βίντσι και τα οποία ήταν διαθέσιμα εκείνη την εποχή, όπως ξύλο, σχοινί, κόλλες κτλ. Η επεξεργασία τους έγινε στο χέρι, ακολουθώντας πιστά τις χειρογράφες οδηγίες του Ντα Βίντσι, με εργαλεία εκείνης της εποχής και όχι με σύγχρονα βιομηχανικά μέσα.

Η έκθεση διαρθρώνεται σε 5 ενότητες, οι οποίες συμπεριλαμβάνουν μηχανές με ιδιαίτερες λειτουργίες και έχουν δομηθεί με βάση τα τέσσερα στοιχεία της φύσης που τόσο κέντριζαν το ενδιαφέρον του Λεονάρντο Ντα Βίντσι και μία πέμπτη ενότητα, τους μηχανισμούς.

ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΕΚΘΕΣΗΣ : έως 31/03/2006.
ΩΡΕΣ : Δε, Τετ, Κυρ.: 09:00-21:00, Τρ, Πε: 09:00-14:00, Σαβ:10:00-16:00, Κυρ:11:00-16:00.
ΤΗΛΕΦΩΝΟ : 210-4835300.

ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΥΚΛΑΔΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ- ΙΔΡΥΜΑ Ν. Π. ΓΟΥΛΑΝΑΡΗ. "Α... όπως Ακριθάκης".

Το Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης γιορτάζει τα 20 χρόνια λειτουργίας του και φιλοξενεί μία νέα έκθεση έργων του Αλέξη Ακριθάκη στις νέες αίθουσες του Μουσείου Κυκλαδικής Τέχνης.

Κεντρική ιδέα της έκθεσης είναι η δημιουργία ενός εικαστικού αλφαβηταρίου, όπου χρώματα, λέξεις και γραφές ταξινομούνται αλφαβητικά.

Το εικαστικό αλφαβητάρι οδηγεί σε νέους απρόβλεπτους συσχετισμούς και νέες συναρπαστικές εικόνες. Θα έλεγε κανείς ότι μοιάζει με τις μυστικές σελίδες ενός προσωπικού ημερολογίου προσφέροντας στον θεατή την ευκαιρία να γνωρίσει από κοντά τον μαγικό κόσμο της ζωγραφικής του Ακριθάκη και να αποκρυπτογραφήσει τη γλώσσα των συμβόλων του: το Αεροπλάνο, την ταξιδιάρικη Βαλίτσα, τις Γεωγραφίες και τις Γραφές, το μαγικό Δένδρο, τους Ήλιους, τα Θεατράκια, τις Φλόγες και τις καρδιές.

Πρόκειται για ένα πολύχρωμο γλωσσάρι συναρπαστικών στιγμών από όλη τη ζωή και τα οράματα του Αλέξη Ακριθάκη από το "Α έως το Ω".

Δώδεκα χρόνια μετά τον θάνατό του, ο Αλέξης Ακριθάκης εξακολουθεί πάντα να μας ξαφνιάζει με την ποικιλία και την ευρηματικότητα των εικόνων του.

Ο σημαντικός αυτός καλλιτέχνης της γενιάς

του '60 είχε στο ενεργητικό του πολλές ατομικές εκθέσεις τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό (κυρίως σε συνεργασία με τον Αλέξανδρο Ιόλα) και είχε λάβει μέρος σε επιλεγμένες ομαδικές εκθέσεις.

Ιδιαίτερα σημαντική υπήρξε επίσης η συμβολή του στην εικονογράφηση βιβλίων, στο design και στη σκηνογραφία θεάτρου.

ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΕΚΘΕΣΗΣ : έως 08/04/2006.
ΩΡΕΣ : Δε, Τετ, Πέμ, Παρ.: 10:00-16:00,
Σαβ.:10:00-15:00, Τρ.,Κυρ.: κλειστά.
ΤΗΛΕΦΩΝΟ : 210-7228321-3

ΕΘΝΙΚΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ - ΜΕΓΑΡΟ ΠΑΛΙΑΣ ΒΟΥΛΗΣ. "Από την Αρχαιολατρία στον Φιλελληνισμό".

Η έκθεση βασίζεται σε ιστορικά τεκμήρια από τις συλλογές του Εθνικού Ιστορικού Μουσείου, τα οποία χρονολογούνται από τον 15ο ως τον 19ο αιώνα. Παρουσιάζονται μοναδικά περιηγητικά κείμενα, χάρτες, λογοτεχνικές εκδόσεις, μνημειακά λευκώματα, χαρακτηριστικά, διακοσμητικά και αντικείμενα καθημερινής χρήσης που σπάνια εκτίθενται συνολικά.

Τα εκθέματα αναδεικνύουν το κλίμα που διαμορφώθηκε και την οπτική μέσα από την οποία ειδαν οι ευρωπαϊκοί λαοί τον υπόδοιλο, στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, Ελληνισμό και τον Αγώνα της Εθνικής Ανεξαρτησίας του.

Μέσα από τα σπάνια αυτά έργα τέχνης παρακολουθούμε την σταδιακή μετάβαση του ευρωπαϊκού πνεύματος από την λατρεία του αρχαιοελληνικού πολιτισμού, που χαρακτηρίζει την εποχή της Αναγέννησης και του Διαφωτισμού (16ος-18ος αι.), στο θαυμασμό προς τους σύγχρονους Έλληνες που άρχισε να ηγάζει από την νέα ιστορική πραγματικότητα που διαμόρφωσαν τα γεγονότα της Ελληνικής Επανάστασης του 1821.

Τον 15ο αιώνα, το ενδιαφέρον για τη μελέτη των έργων της αρχαίας ελληνικής τέχνης και η προβολή της κλασικής ομορφιάς οδηγεί στην γένεση ενός ρεύματος στην Ευρώπη, που εμπνέεται από τον θαυμασμό προς τον αρχαιοελληνικό πολιτισμό.

Έως τις αρχές του 19ου αιώνα, οι αναφορές στην πολιτική και κοινωνική κατάσταση των Ελλήνων σταδιακά αυξάνονται και το ενδιαφέρον για την τύχη της νεότερης Ελλάδας γίνεται εντονότερο. Με το ξέσπασμα της Επανάστασης, αναπτύσσεται στη Δύση ένα οργανωμένο φιλελληνικό κίνημα, με στόχο την ηθική και πρακτική υποστήριξη των αγωνιζόμενων Ελλήνων, ενώ η τέχνη και η λογοτεχνία βρίσκουν στον Αγώνα των Ελλήνων μία αστείρευτη και γεμάτη συμβολισμούς πηγή έμπνευσης που αντλείται από την αιώνια πάλη του ατόμου για την Ελευθερία.

ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΕΚΘΕΣΗΣ : έως 31/05/2006.
ΩΡΕΣ : Τρ-Κυρ.: 09:00-14:00 & 18:00 - 21:00,
Δε: κλειστά .
ΤΗΛΕΦΩΝΟ : 210-3237617, 3222266

ΛΟΥΤΡΟ ΑΕΡΗΔΩΝ "Εγκλουβή Λευκάδας: Ένα χωριό, μία ιστορία... Γυναίκες-ιέρειες της γης, η γιορτή της φακής και οι βόλτοι".

Υπάρχουν μικρά, άγνωστα χωριά της ελληνικής επικράτειας που κρύβουν πραγματικούς θησαυρούς.

Η φωτογράφος και σκηνοθέτης Ελεονώρα Φιώρου θέλησε να μοιραστεί το πολύτιμο μυστικό της Εγκλουβής Λευκάδας μαζί μας. Εξέ-

δωσε, έτσι, ένα βιβλίο, δημιούργησε ένα ντοκιμαντέρ και τράβηξε μία σειρά φωτογραφίες, ως φόρο τιμής στη μικρή αυτή κουκκίδα του χάρτη που φημίζεται για την ιδιαίτερα νόστιμη φακή που βγάζει -και στις γυναίκες της περιοχής, φυσικά, που την καλλιεργούν.

Οι φωτογραφίες προέρχονται από το μικρό χωριό της Λευκάδας, όπου οι γυναίκες της περιοχής έχουν συνδέσει τη ζωή τους με την καλλιέργεια της φακής.

Χαρακτηριστικό της περιοχής είναι και τα αμέτρητα μικρά, λιθόκτιστα θολωτά καλύβια, σε σχήμα φούρνου. Είναι οι λεγόμενοι "βόλτοι", μοναδικές αγροτοκαλύβες στο είδος τους, που απαντιούνται αποκλειστικά σε αυτό τον τόπο.

ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΕΚΘΕΣΗΣ : έως 05/03/2006.
ΩΡΕΣ : Δε, Σαβ.: 09:00-14:30, Κυρ. : 09:00-19:00, Τρ. : κλειστά
ΤΗΛΕΦΩΝΟ : 210-3223368

ΤΕΛΛΟΓΛΕΙΟ ΙΔΡΥΜΑ. "Τα Επαγγέλματα του Χθες και του Σήμερα."

Η έκθεση επιχειρεί μία αναδρομή στην Ελλάδα που χάθηκε και στην Ελλάδα που μεταλλάσσεται διαρκώς, από την οπτική της καθημερινής εργασίας. Ένα οδοιπορικό αυτογνωσίας, γνωριμίας με τον κόσμο των γονιών και των παππούδων μας, που δίνει τη θέση του, άλλοτε νοσταλγικά, άλλοτε δυναμικά και άλλοτε καταστροφικά την πραγματικότητα ενός σήμερα που με απίστευτη ταχύτητα γίνεται χθες.

Η έκθεση αυτή, λόγω του ιδιαίτερου και πολυδιάστατου χαρακτήρα της παρουσιάζεται μέσα από διαφορετικές ενότητες και εξελίσσεται σε πολλά επίπεδα. Έτσι, μέσα από τις φωτογραφίες της "Ελλάδας του μόχθου" και τη ζωγραφική απεικόνιση των επαγγελμάτων, ο επισκέπτης της έκθεσης μπορεί να "ταξιδέψει" σε μια χώρα που δεν υπάρχει πια. Οι αναφορές στον ασπρόμαυρο ελληνικό κινηματογράφο και τα κινηματογραφικά αποσπάσματα που προβάλλονται στην έκθεση κάνουν την αναδρομή ακόμα πιο ζωντανή και δίνουν μια ιδιαίτερη πνοή στο "ταξίδι" του επισκέπτη. Όχημα για το ταξίδι αυτό, το αυτοκίνητο της οικογένειας Τέλλογλου, μια Rambler του 1963, που αποτελεί κομμάτι της έκθεσης στο Τελλόγλειο.

ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΕΚΘΕΣΗΣ : έως 16/04/2006.
ΩΡΕΣ : Δε- Τρ, Πε: 9:00 - 14:00, Τε-Πα:9:00 - 21:00, Σα-Κυ: 10:00 - 18:00.
ΤΗΛΕΦΩΝΟ : 2310-991610-3

ΜΟΥΣΕΙΟ Herakleidon "Το Απόλυτο Μάτι: Η Τέχνη του Victor Vasarely"

Ο Victor Vasarely θεωρείται ο αδιαμφισβήτητος ηγέτης του κινήματος της Op Art, μιας ενδιαφέρουσας μορφής αφηρημένης, γεωμετρικής τέχνης, που προκαλεί στο μάτι του θεατή φαινόμενα οπτικής απάτης. Οι καινοτομίες του στο χρώμα και την οπτική ψευδαίσθηση έχουν επηρεάσει πολλούς σύγχρονους καλλιτέχνες. Το Απόλυτο Μάτι αναφέρεται στην ικανότητα του Vasarely να βλέπει τον κόσμο μέσα από ένα πρίσμα, μεταφράζοντας τα σχήματα και τις μορφές σε μια σειρά από βασικά εικαστικά στοιχεία, τα οποία συνελάμβανε και στη συνέχεια χρησιμοποιούσε, για να μεταφέρει τα μηνύματά του με τη βοήθεια των εκπληκτικών του εικόνων.

ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΕΚΘΕΣΗΣ : έως 31/05/2006.
ΩΡΕΣ : Τρ-Κυρ.: 09:00-14:00 & 18:00 - 21:00,
Δε: κλειστά .
ΤΗΛΕΦΩΝΟ : 210-3237617, 3222266